

ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ І. І. МЕЧНИКОВА

(повне найменування вищого навчального закладу)

Факультет психології та соціальної роботи

(повне найменування інституту/факультету)

Кафедра соціальної роботи

(повна назва кафедри)

Кваліфікаційна робота

на здобуття ступеня вищої освіти «магістр»

«Соціальний захист та соціально - психологічна підтримка сімей військових і цивільних осіб, які зникли без вісті або перебувають у полоні: виклики та шляхи подолання»

«Social protection and socio-psychological support for family members of military and civilian persons who are missing or in captivity: challenges and ways to overcome»

Виконав: здобувач денної форми
навчання

спеціальності 231 Соціальна робота

Освітня програма Соціальна робота

Даніїл КАРАБАН

Керівник: к.істор.н., доц.Ірина СИДУН

Рецензент:

Голова Київської районної організації

м. Одеси Товариства Червоного Хреста

України, Тетяна ВОЛОШИНА

Рекомендовано до захисту:

Протокол засідання кафедри

№ __ від _____ 2024 р.

Завідувач кафедри

Тетяна ХЛІВНЮК

(підпис)

Захищено на засіданні ЕК № _____

протокол № __ від _____ 2024 р.

Оцінка _____ / _____ / _____

(за національною шкалою, шкалою
ECTS, бали)

Голова ЕК . _____ Наталя ЖОСАН

(підпис)

Одеса – 2024 р.

ЗМІСТ

ВСТУП	4
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТЬ, ПРАВОВОГО СТАТУСУ, СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ ТА СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНОЇ ПІДТРИМКИ СІМЕЙ ОСІБ, ЯКІ ЗНИКЛИ БЕЗВІСТІ АБО ПЕРЕБУВАЮТЬ У ПОЛОНІ	8
1.1.Визначення понять та правовий статус особи, яка зникла без вісті або перебуває в полоні та сімей таких осіб	8
1.2.Проблеми сімей осіб, які зникли без вісті або перебувають в полоні	14
Висновок до першого розділу	28
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ДОСВІДУ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ ТА СТАНОВИЩА СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ СІМЕЙ, ЧЛЕНИ ЯКИХ ПРОПАЛИ БЕЗ ВІСТІ АБО ЗНАХОДЯТЬСЯ В ПОЛОНІ	30
2.1. Досвід соціальної роботи з сім'ями, члени яких пропали без вісті або перебувають в полоні	30
2.2. Становище соціального захисту сімей, члени яких пропали без вісті або перебувають в полоні	39
Висновок до другого розділу	49
РОЗДІЛ 3 . ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ: АНАЛІЗ ПОТРЕБ І ВИКЛИКІВ СІМЕЙ, ЧЛЕНИ ЯКИХ ПРОПАЛИ БЕЗ ВІСТІ АБО ПЕРЕБУВАЮТЬ У ПОЛОНІ ТА ШЛЯХИ ЇХ ВИРІШЕННЯ	50
3.1. Опис програми методології, аналіз та інтерпретація результатів дослідження	50
3.2. Інноваційні підходи та рекомендації щодо подолання викликів та покращення соціального захисту сімей, члени яких пропали без вісті або перебувають в полоні	68
Висновок до третього розділу	78

ВИСНОВКИ	80
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ	84
ДОДАТКИ	

ВСТУП

Актуальність дослідження. Актуальність теми зумовлена поточною військовою ситуацією в Україні, яка викликала численні соціальні, економічні та психологічні виклики для населення. В умовах війни тисячі сімей втратили зв'язок зі своїми близькими, що призвело до невизначеності, стресу та емоційного виснаження.

Соціальний захист і психологічна підтримка цих сімей є критично важливими, адже їх потреби потребують спеціалізованого підходу. Дослідження українських науковців з тематики практично немає, є дослідження проведені лише за ініціативи громадських організацій. Наукові ж дослідження в наявності тільки стосовно соціальної роботи та соціального захисту сімей військовослужбовців. Організаційні, тактичні та правові аспекти розшуку осіб, які зникли безвісти, неодноразово ставали об'єктом наукових досліджень у сфері криміналістики та оперативно-розшукової діяльності. Це питання досліджували такі фахівці, як Д.В. Бойчук, С.В. Богданов, В.Я. Горбачевський, М.В. Зубов, Р. Козьяков, О.О. Літун, О.Ю. Плєскач та інші. Водночас, адміністративно-правове регулювання цієї сфери правовідносин, а також визначення суб'єктного складу пошукової діяльності щодо зниклих безвісти осіб у специфічних умовах, потребують подальшого комплексного аналізу. Зокрема, актуальним є удосконалення організаційних питань залучення громадських об'єднань до пошукової діяльності в особливих обставинах.

Окрім того, міжнародні дослідження, зокрема роботи дослідників з Центру досліджень конфліктів в університеті Норвегії, акцентують на ефективних моделях підтримки сімей, що зазнали впливу війни. Вони вказують на необхідність інтеграції соціальних служб і психологічної підтримки для забезпечення комплексної допомоги (Сандерс, 2022).

В умовах сучасних викликів, пов'язаних з війною, важливо дослідити

існуючі механізми соціального захисту та розробити нові підходи, що можуть зменшити негативні наслідки для родин, які втратили своїх близьких. Це не лише сприятиме підвищенню якості життя цих осіб, а й зміцнить соціальну стабільність в країні.

Потреба в розробці державної політики для підтримки родин осіб, зниклих безвісти, стала особливо актуальною ще в 2014 році, коли Росія розпочала агресію проти України. У 2018 році був прийнятий Закон «Про правовий статус осіб, зниклих безвісти за особливих обставин». Після початку повномасштабного вторгнення, в травні 2022 року, був створений Реєстр осіб, зниклих безвісти за особливих обставин, який включає інформацію як про військових, так і цивільних осіб. Станом на липень 2024 року в Реєстрі міститься інформація про понад 51 тисячу людей, з яких близько 42 тисяч залишаються зниклими безвісти, а про решту — є підтверджені дані. Зокрема, близько чотирьох тисяч тіл ідентифіковано, більшість з яких належать загиблим військовослужбовцям. Станом на сьогодні, 55 829 українців вважаються зниклими безвісти. Такі дані оприлюднюють у Міністерстві внутрішніх справ. Ця цифра є свідченням масштабного гуманітарного лиха, яке переживає наша країна.

На сьогодні в Україні немає єдиного органу чи інституту, що повністю опікується правами осіб, зниклих безвісти в умовах війни, а також підтримкою їхніх сімей. Від моменту отримання сповіщення про зникнення близькі зниклих військових змушені взаємодіяти з численними організаціями та структурами, що ускладнює їхні пошуки та веде до плутанини щодо того, до яких органів звертатися для вирішення різних питань.

Система інформування та підтримки сімей осіб, зниклих безвісти, потребує суттєвого вдосконалення. З моменту отримання повідомлення про зникнення рідні осіб, що перебувають у важкому емоційному стані, змушені самотійно дізнаватися про процеси пошуку зниклих безвісти та правові аспекти, пов'язані з оформленням документів і отриманням виплат, при цьому часто не отримують необхідної соціальної та психологічної підтримки.

Оновлення державної політики у цій сфері є нагальним, з метою створення системи всебічної підтримки родин зниклих безвісти військовослужбовців. Для розробки та впровадження таких змін необхідно провести аналіз існуючих практик та потреб, а також врахувати ці дані при формуванні нової політики. Тема мало вивчена та розроблена науковцями.

Таким чином, дослідження даної теми має велике практичне і теоретичне значення, оскільки дозволяє виявити слабкі місця в системі соціального захисту та розробити рекомендації щодо покращення підтримки для вразливих категорій населення в умовах війни.

Мета дослідження полягає в аналізі соціального захисту та соціально-психологічної підтримки сімей військових і цивільних осіб, які зникли без вісті або перебувають у полоні, а також у визначенні викликів і шляхів їх подолання в умовах війни в Україні.

Завдання дослідження:

- дослідити поняття "особа, яка зникла безвісти" та "особа, яка перебуває в полоні", визначити їх правовий статус згідно з чинним законодавством України та міжнародними нормами;
- вивчити особливості соціального захисту таких осіб та їхніх родин;
- проаналізувати наукову літературу та нормативно-правову базу щодо соціально-психологічної підтримки родин, які зазнали втрат або переживають невизначеність;
- ідентифікувати основні соціальні, економічні та психологічні виклики, з якими стикаються ці родини;
- вивчити досвід соціальної роботи з родинами осіб, які зникли безвісти або перебувають у полоні;
- проаналізувати ефективність існуючих програм підтримки та соціального захисту таких сімей в Україні;
- оцінити співпрацю між державними та недержавними організаціями в наданні допомоги цим родинам;

- розробити програму емпіричного дослідження для збору даних щодо потреб та проблем родин, члени яких зникли безвісти або перебувають у полоні;
- провести аналіз отриманих даних з метою виявлення найгостріших потреб і викликів та інтерпретувати результати дослідження ;
- розробити практичні рекомендації для покращення соціального захисту та підтримки родин, які стикаються з втратою годувальника або невизначеністю щодо долі близьких;
- запропонувати інноваційні підходи для інтеграції таких родин у суспільне життя та забезпечення їхньої соціально-психологічної стабільності;
- визначити перспективи вдосконалення нормативно-правової бази та програм соціальної роботи з такими сім'ями.

Об'єкт дослідження: сім'ї осіб, які зникли без вісті або перебувають у полоні в умовах війни в Україні.

Предмет дослідження: соціальний захист і соціально-психологічна підтримка сімей військових і цивільних осіб, які зникли без вісті або перебувають у полоні в умовах війни в Україні.

Методи дослідження формуються на базі сучасних наукових підходів, які дозволяють комплексно вивчити питання соціального захисту та соціально-психологічної підтримки сімей військових і цивільних осіб, які зникли без вісті або перебувають у полоні. Основними методами дослідження є: аналіз літератури, кейс-стаді, кількісні та якісні методи дослідження (анкетування, інтерв'ю, статистичні методи для аналізу отриманих даних) соціально-економічний аналіз. контент-аналіз.

Практична значущість дослідження. Отримані результати можна буде використати у роботі з сім'ями, члени яких зникли без вісті або перебувають у полоні.

Структура роботи : робота складається з трьох розділів, висновків до розділів, загальних висновків, списку використаної літератури та додатків.

РОЗДІЛ 1.

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТЬ, ПРАВОВОГО СТАТУСУ, СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ ТА СОЦІАЛЬНО- ПСИХОЛОГІЧНОЇ ПІДТРИМКИ СІМЕЙ ОСІБ, ЯКІ ЗНИКЛИ БЕЗВІСТИ АБО ПЕРЕБУВАЮТЬ У ПОЛОНІ

1.1.Визначення понять та правовий статус особи, яка зникла без вісті або перебуває в полоні та сімей таких осіб

У світі сотні тисяч людей стали жертвами збройних конфліктів або інших ситуацій насильства, що призвели до зникнення їхніх близьких. Це можуть бути люди, які стали жертвами масових убивств, чиї тіла були поховані без належного оформлення, або такі, що зникли під час бойових дій, потрапивши у полон або були захоплені. Вони могли бути заарештовані у своїх домівках, загинути в місцях ув'язнення або утримуватися в ізольованих умовах без права на листування. До цієї категорії потрапляють не лише військовослужбовці, а й мирні жителі, біженці, переміщені особи, діти, які загубилися під час бойових дій або були насильно залучені до збройних сил. У багатьох випадках жертви зникли безвісти, і їхні родини так і не дізналися про їх долю.

Це не тільки трагедія для тих, хто зник, але й величезний емоційний біль для їхніх родичів, які не мають змоги поховати своїх близьких і часто перебувають в стані постійної невизначеності. Відсутність доказів та підтверджень долі зниклої особи посилює їхній стрес, перетворюючи кожен день у суцільну боротьбу з надією на те, що близька людина може бути жива і знайдеться. Такі обставини не лише психологічно виснажують, а й можуть спричиняти фінансові труднощі, особливо коли зникла особа була годувальником родини. Жінки та матері, що залишаються наодинці з дітьми та сім'ями, часто опиняються в ситуації крайньої бідності, оскільки вони

змушені брати на себе відповідальність за добробут родини без жодної підтримки. Крім того, адміністративні перепони, пов'язані з процесом визнання людини зниклою або померлою, можуть тривати роками, що ускладнює будь-які юридичні чи фінансові операції, такі як продаж майна або визнання спадщини.

Вивчення правового статусу осіб, які зникли безвісти або перебувають у полоні, а також правових аспектів, пов'язаних із сім'ями таких осіб, є важливою темою для українських науковців. Дослідження в цій сфері проводять фахівці з права, соціальних наук та правозахисних організацій.

Зокрема, фахівці Координаційного центру з надання правової допомоги детально розглядають права та гарантії членів сімей зниклих безвісти та полонених військовослужбовців, а також алгоритм дій для їх отримання. [103]

Правозахисна група «СІЧ» підготувала аналіз Закону України «Про правовий статус осіб, зниклих безвісти», оцінюючи його ефективність та вплив на права осіб та їхніх родин. Також, експерти правозахисних організацій, таких як «Українська Гельсінська спілка з прав людини», аналізують законодавчі зміни, що стосуються правового статусу зниклих безвісти та полонених, а також прав їхніх сімей. Ці дослідження сприяють глибшому розумінню правових аспектів, пов'язаних із зникненням безвісти та полонем, та допомагають розробляти ефективні механізми захисту прав осіб та їхніх родин. [87]

Питання правового статусу осіб, які зникли безвісти або перебувають у полоні, а також правових аспектів, пов'язаних із сім'ями таких осіб, є важливою темою для міжнародних науковців та правозахисних організацій. Дослідження в цій сфері проводять фахівці з права, соціальних наук та правозахисних організацій. Зокрема, фахівці Координаційного центру з надання правової допомоги детально розглядають права та гарантії членів сімей зниклих безвісти та полонених військовослужбовців, а також алгоритм дій для їх отримання. [75]

Правозахисна група «СІЧ» підготувала аналіз Закону України «Про

правовий статус осіб, зниклих безвісти», оцінюючи його ефективність та вплив на права осіб та їхніх родин. [87]

Також, експерти правозахисних організацій, таких як «Українська Гельсінська спілка з прав людини», аналізують законодавчі зміни, що стосуються правового статусу зниклих безвісти та полонених, а також прав їхніх сімей. [120]

Питання правового статусу осіб, які зникли безвісти або перебувають у полоні, а також прав родичів таких осіб, є важливою темою для багатьох міжнародних науковців та правозахисних організацій. Це питання розглядається в рамках міжнародного гуманітарного права, прав людини та правового регулювання в умовах збройних конфліктів, зокрема стосовно захисту прав осіб, що потрапили в полон або зникли внаслідок війни.

Жан-П'єр Ліно, французький правознавець, досліджує правовий статус осіб, які потрапили в полон, в контексті міжнародних збройних конфліктів. У своїх працях він акцентує увагу на обов'язках держав забезпечувати права осіб, які зникли безвісти або перебувають під вартою, підкреслюючи важливість дотримання принципів гуманності при поводженні з такими особами.

Генрі С. Ратнер, американський професор права, розглядає поняття "зниклих безвісти" в контексті збройних конфліктів. Він підкреслює важливість міжнародних норм і установ, які визначають статус зниклих осіб, а також роль держав у виконанні своїх зобов'язань щодо пошуку і повернення таких осіб. [86]

Міжнародний комітет Червоного Хреста (МКЧХ) має значну роль у вивченні правових аспектів, які стосуються осіб, зниклих безвісти або полонених під час збройних конфліктів. МКЧХ активно працює над розробкою правових механізмів для захисту таких осіб, а також досліджує конкретні випадки зниклих осіб і права їхніх родичів. Комітет пропонує рекомендації щодо розвитку правової бази, спрямованої на підтримку родин осіб, зниклих безвісти. [115]

Річард Л. Уілкінс, британський правознавець, у своїх працях з

міжнародного гуманітарного права розглядає зобов'язання держав надавати допомогу родинам, чії близькі зникли або стали військовополоненими, а також визначає права цих родин на відшкодування та компенсацію.

Крістофер Кот і Анн-Лор Худек, правозахисники, проводять дослідження щодо ефективності правової допомоги родинам зниклих осіб, зокрема в умовах переміщення осіб через конфлікти. Вони підкреслюють важливість створення міжнародного механізму для з'ясування долі зниклих осіб та забезпечення юридичної підтримки їхніх родин. [6]

Інститут міжнародних правових досліджень активно займається вивченням правового статусу осіб, які зникли під час збройних конфліктів, зокрема військовослужбовців і цивільних осіб, що стали жертвами насильства. Інститут працює над удосконаленням міжнародних норм і механізмів для захисту прав таких осіб. [7]

Таким чином, ці вчені та правозахисні організації активно працюють над питанням правового статусу осіб, зниклих безвісти або полонених, у контексті міжнародних збройних конфліктів, а також над визначенням прав і заходів для родин таких осіб. Розробка таких норм має важливе значення для створення ефективних правових механізмів підтримки цих категорій осіб на міжнародному рівні.

Правовий статус осіб, які зникли безвісти або перебувають у полоні, регулюється міжнародним гуманітарним правом та національним законодавством.

Згідно з українським законодавством, особами, зниклими безвісти за особливих обставин, вважаються особи, які зникли у зв'язку із збройним конфліктом, воєнними діями, тимчасовою окупацією частини території України, надзвичайними ситуаціями природного чи техногенного характеру. [131]

Для набуття статусу особи, зниклої безвісти за особливих обставин, близькі родичі або інші особи, яким стало відомо про факт зникнення, подають заяву про розшук до відповідного територіального органу Національної

поліції України. Відомості про таку особу вносяться до Єдиного реєстру осіб, зниклих безвісти за особливих обставин, і з моменту внесення цих відомостей особа вважається такою, що зникла безвісти за особливих обставин. [75]

Особи, які потрапили в полон під час збройного конфлікту, мають статус військовополонених. Їхні права та обов'язки визначаються міжнародним гуманітарним правом, зокрема Третім Женевським конвенцією 1949 року. Ці особи повинні користуватися захистом від насильства, образ, принижень та повинні мати право на гуманне поводження.

Родичі осіб, зниклих безвісти за особливих обставин, мають право на отримання достовірних відомостей про місце перебування особи, обставини її загибелі (смерті), місце поховання (якщо воно відоме). Також вони мають право на отримання пенсії у зв'язку із втратою годувальника. [75]

Варто зазначити, що набуття правового статусу особи, зниклої безвісти за особливих обставин, не змінює її сімейного стану до моменту розірвання шлюбу за заявою другого з подружжя внаслідок визнання особи безвісно відсутньою або до моменту оголошення такої особи померлою. [86]

Таким чином, правовий статус осіб, які зникли безвісти або перебувають у полоні, визначається міжнародними нормами та національним законодавством, що забезпечує захист їхніх прав та інтересів, а також прав родичів таких осіб.

Міжнародне право містить численні норми та механізми, спрямовані на захист прав таких осіб та їхніх родичів. Важливо, щоб органи влади імплементували ці міжнародні норми на національному рівні, забезпечуючи правовий захист та соціальну підтримку родин зниклих осіб. Такі ініціативи повинні включати ефективну правову та соціальну допомогу, забезпечення доступу до психологічної підтримки та чітку інформованість родин про їхні права та можливості.

Зникнення близьких осіб, особливо в контексті збройних конфліктів чи насильства, є глибокою травмою для родин, що залишаються в невизначеності та постійно стикаються з болючими питаннями: чи живий їхній рідний, де він

знаходиться, чи можна ще щось зробити для його пошуків? Вони змушені жити без чітких відповідей на ці питання, що породжує величезну емоційну напругу та відчуття безвиході. Родичі зниклих осіб часто переживають стан постійного стресу, тривоги та депресії, що посилюється через відсутність будь-якої інформації або хоч якоїсь надії на повернення.

У багатьох випадках зниклі особи були основними годувальниками родини, що ще більше ускладнює ситуацію для тих, хто залишився. Мати або дружина, яка раніше мала підтримку з боку чоловіка чи батька, що забезпечував родину, тепер залишаються без цього ресурсу, і вся відповідальність лягає на їхні плечі. Пошук альтернативних джерел доходу, соціальна та юридична підтримка стають необхідними для того, щоб родина могла адаптуватися до нових умов, однак без відповідної допомоги ці проблеми стають майже непереборними.

Тривалі бюрократичні процедури щодо визнання особи зниклою або загиблою — це ще одна суттєва проблема. Наприклад, у багатьох країнах, що пережили збройні конфлікти, людину можна офіційно визнати мертвою лише через кілька років після її зникнення. За цей час родини не мають змоги юридично розпоряджатися майном, отримувати компенсації або навіть організувати належний похорон. Цей період безвихідності може стати справжнім випробуванням для родичів, оскільки всі ці труднощі супроводжуються глибоким емоційним стресом і фінансовими труднощами, що супроводжують процес очікування. [56]

У таких умовах міжнародне право надає певну правову основу для забезпечення прав людей, що зникли, та їхніх родин. Існує низка важливих положень, що визначають обов'язки держав щодо забезпечення прав осіб, що зникли безвісти, і встановлення процедур їх пошуку. Однак часто на практиці ці норми є недостатньо імplementованими або застосовуються вибірково, що створює прогалини в правовій підтримці родин, що пережили зникнення близьких.

На міжнародному рівні існують положення, які зобов'язують держави

надавати родинам зниклих осіб доступ до правосуддя, здійснювати заходи для пошуку зниклих і повертати тіл померлих, забезпечувати правову підтримку родичів, а також допомагати їм у відновленні прав на майно та компенсації. Водночас такі заходи мають бути комплексними, охоплюючи не лише юридичну, а й психологічну, соціальну та фінансову підтримку родин, що пережили втрату близької особи.

Конкретні категорії осіб, які вважаються зниклими безвісти, можуть варіюватися залежно від ситуації, але в основному це люди, чия доля не відома, і родичі не мають жодної інформації про них. Це можуть бути мирні громадяни, які залишили свої домівки під час конфлікту і більше не повернулися, а також військовослужбовці, які не повернулися з поля бою або були захоплені в полон. Крім того, до цієї категорії входять люди, що були затримані або викрадені під час збройних конфліктів, та ті, хто зник за обставинами, які виключають можливість підтримки зв'язку з рідними. [60]

Зниклі безвісти особи можуть перебувати в місцях утримання, де їхнє місцезнаходження відоме лише тим, хто їх утримує, але родини не мають змоги отримати інформацію про стан і місце перебування їхніх близьких. У багатьох випадках ці особи утримуються в умовах, які не відповідають міжнародним стандартам прав людини, що створює ще більше труднощів для родичів, які намагаються дізнатися їхню долю.

1.2. Проблеми сімей осіб, які зникли без вісті або перебувають в полоні

Ситуація з особами, зниклими безвісти, не лише є гуманітарною катастрофою, але й створює серйозні соціально-економічні та правові виклики, що потребують негайного реагування з боку держав, міжнародних організацій і громадських структур для надання допомоги та підтримки родин, які пережили ці трагедії.

Насильницьке зникнення було визначене як кримінальне

правопорушення у 2006 році після прийняття Міжнародної конвенції про захист осіб від насильницького зникнення. Воно також було внесене до Римського статуту як злочин проти людяності. Згідно з Римським статутом, насильницьке зникнення означає арешт, затримання або викрадення особи за участі, підтримки або згоди державної чи політичної організації, з подальшим відмовленням визнавати факт позбавлення волі або надавати інформацію про долю чи місце перебування цих осіб з метою позбавити їх правового захисту протягом тривалого часу (Римський статут Міжнародного кримінального суду, стаття 7, пункт 2).[95]

Хоча зазвичай постраждалими вважаються лише ті особи, які зникли безвісти, важливо розуміти, що цей статус має поширюватися і на їхні сім'ї. Зникнення близької людини викликає у членів її родини глибоку емоційну реакцію, що значно впливає на їхнє повсякденне життя в різних аспектах. Вплив такого зникнення може бути різним за інтенсивністю та тривалістю, що буде розглянуто в подальших розділах.

Поки місце перебування зниклої особи залишається невідомим, це надає відбиток на всіх членах сім'ї, змінюючи їхнє життя, стосунки та емоційний стан.

До складу сім'ї можна віднести:

- діти (народжені у шлюбі і поза шлюбом, прийомні діти, падчерки і пасинки);
- законних подружжя та незареєстрованих подружжів;
- батьків (включаючи мачуху, вітчима та прийомних батьків);
- братів і сестер, рідних та прийомних дітей батьків. [79]

Водночас у деяких соціально-культурних традиціях до складу родини може бути включено й ширше коло осіб, таких як родичі, які проживають під одним дахом або ті, хто підтримує тісні емоційні взаємини з родиною.

Проблеми сімей осіб, які зникли безвісти або перебувають у полоні, активно досліджуються як українськими, так і міжнародними науковцями та правозахисними організаціями. Зокрема, Харківський інститут соціальних

досліджень на замовлення Харківської правозахисної групи провів дослідження "Потреби сімей зниклих безвісти", яке аналізує ключові потреби та проблеми родичів зниклих осіб, а також їхню обізнаність щодо прав і процедур пошуку зниклих. [79]

Також, аналітичний центр Cedos провів дослідження "Досвід та потреби родин зниклих безвісти військових", метою якого було описати досвід родин, проаналізувати їхню взаємодію з державними органами та виявити потреби у додатковій підтримці. [4]

Міжнародний комітет Червоного Хреста (МКЧХ) також активно займається вивченням проблем, пов'язаних із зниклими безвісти та їхніми сім'ями. МКЧХ проводить дослідження щодо потреб родичів зниклих осіб та розробляє рекомендації для державних органів щодо полегшення їхнього становища. [28]

Таким чином, питання правового статусу осіб, які зникли безвісти або перебувають у полоні, а також проблеми їхніх сімей є предметом активних досліджень та аналізу з боку науковців та правозахисних організацій, що сприяє розробці ефективних механізмів підтримки та захисту прав цих осіб та їхніх родин.

Проблеми сімей осіб, які зникли безвісти або перебувають у полоні, торкаються багатьох аспектів їхнього життя і вимагають глибокого аналізу та міждисциплінарного підходу до їх вирішення. Ці проблеми є не лише емоційними, а й правовими, соціальними, економічними та культурними, що значно ускладнює ситуацію для родичів.

Невизначеність щодо долі зниклої безвісти особи є одним із найсильніших психологічних викликів для її родини. Родичі перебувають у постійному стані тривоги, страху та емоційного виснаження, не знаючи, чи їхній близький живий, чи мертвий, і де він може перебувати. Цей стан, відомий як "невизначена втрата" або "двояка втрата", має руйнівний вплив на психічне здоров'я.

Постійна тривога та стрес, викликані відсутністю інформації про долю

близької людини, призводять до емоційного виснаження. Родичі живуть між надією та відчаєм, що створює перманентну невизначеність і виснажує їхні психологічні ресурси. Цей стан може спричиняти симптоми посттравматичного стресового розладу (ПТСР), такі як флешбеки, нічні кошмари та підвищена тривожність. Депресія та порушення сну також є поширеними наслідками, оскільки невизначеність щодо долі близького може призвести до глибокої депресії, безсоння або, навпаки, надмірної сонливості. Тривалий стрес негативно впливає на фізичне здоров'я, підвищуючи ризик серцево-судинних захворювань, гіпертонії та інших хвороб. [94]

Невизначена втрата впливає не лише на окремих членів родини, але й на сімейну систему в цілому. Ролі в сім'ї можуть змінюватися, виникають конфлікти через різні способи переживання горя, а також можливе відчуження між членами родини. Діти в таких сім'ях можуть недоотримувати достатньо уваги, оскільки дорослі зосереджені на переживаннях щодо зниклого родича. [129]

Соціальна ізоляція є ще одним наслідком невизначеної втрати. Родини зниклих безвісти часто стикаються з нерозумінням з боку суспільства, що може призводити до соціальної ізоляції. Відсутність підтримки та розуміння з боку оточуючих лише посилює їхній емоційний біль.

Для підтримки родин у таких ситуаціях важливо надавати психологічну допомогу. Звернення до професійних психологів або психотерапевтів може допомогти родинам впоратися з емоційним навантаженням. Групи підтримки для родин зниклих безвісти також можуть бути корисними, оскільки дозволяють ділитися переживаннями з людьми, які знаходяться в схожій ситуації. [18]

Надання родинам актуальної інформації про процеси пошуку та розслідування зниклень може зменшити відчуття безпорадності. Суспільство повинно проявляти емпатію та підтримку до родин зниклих безвісти, щоб запобігти їхній соціальній ізоляції.

Таким чином, невизначена втрата має глибокий і багатогранний вплив

на родини зниклих безвісти осіб, вимагаючи комплексного підходу до надання їм підтримки та допомоги.

Діти, які втратили одного або обох батьків через зникнення, зазнають глибокої психологічної травми, що може мати довготривалі наслідки на їхній розвиток та адаптацію. Відсутність належної психологічної підтримки та реабілітаційних можливостей значно ускладнює процес їхнього пристосування до нових життєвих умов.

Втрата батьківської опіки є серйозним випробуванням для дитини, що може призвести до різних психологічних проблем, таких як почуття самотності, неповноцінності та відчуження. Діти-сироти часто відчують порушення основи безпеки та стабільності, що може викликати постійний страх та тривогу, впливаючи на їхній емоційний стан та поведінку. [64]

Діти, які втратили батьків, можуть відчувати глибоку тугу, постійний стрес та тривогу. Ці емоційні порушення можуть проявлятися у вигляді тривожності, депресії, агресії та низького самоконтролю, що впливає на їхній психологічний стан, взаємодію з іншими людьми та здатність адаптуватися до нових ситуацій. [12]

Відсутність належної психологічної підтримки та можливостей для реабілітації значно ускладнює адаптацію дітей до нових умов життя. Психологічний супровід дітей, які зазнали втрати батьків, є необхідним для подолання горя та сприяння їхньому емоційному відновленню. [117].

Сім'ї осіб, які зникли безвісти або перебувають у полоні, стикаються з численними економічними викликами, що значно впливають на їхнє повсякденне життя та добробут. Втрата годувальника призводить до різкого зниження сімейного доходу, що ставить родину у скрутне матеріальне становище. Ця ситуація ускладнюється відсутністю стабільного фінансового забезпечення та труднощами в отриманні соціальних виплат або доступу до програм підтримки.

В Україні законодавство передбачає певні соціальні гарантії для родин зниклих безвісти або полонених осіб. Зокрема, за такими

військовослужбовцями зберігається виплата грошового забезпечення, яке може отримувати їхня родина. Непрацевдатні члени сім'ї, які були на утриманні зниклого, та його діти мають право на пенсію у зв'язку з втратою годувальника. Для оформлення цих виплат родичам необхідно подати заяву на ім'я командира військової частини. [84]

Однак на практиці родини часто стикаються з бюрократичними перешкодами та недостатньою поінформованістю про свої права. Багато хто не знає, куди звертатися по допомогу та які державні гарантії їм належать. Це призводить до затримок у наданні фінансової підтримки, що погіршує матеріальне становище сімей. [98]

Крім того, існують проблеми з координацією між різними державними органами, що ускладнює процес отримання соціальних виплат. Родини можуть отримувати суперечливу інформацію від різних структур щодо процедур оформлення допомоги, що створює додатковий стрес та фінансові труднощі. [66]

Відсутність належної державної підтримки та затримки в отриманні соціальних виплат змушують родини шукати альтернативні джерела доходу. Це може призводити до продажу майна, накопичення боргів або звернення до благодійних організацій. Такі заходи часто є тимчасовими та не вирішують основної проблеми фінансової нестабільності.

Для покращення ситуації необхідно спростити процедури оформлення соціальних виплат, забезпечити належну поінформованість родин про їхні права та гарантії, а також покращити координацію між державними органами, відповідальними за надання допомоги. Це дозволить зменшити економічний тиск на сім'ї осіб, які зникли безвісти або перебувають у полоні, та сприятиме їхній соціальній стабільності.

Сім'ї осіб, які зникли безвісти або перебувають у полоні, стикаються з серйозними економічними труднощами, особливо коли зникає основний годувальник. Відсутність стабільного доходу ставить родину в скрутне матеріальне становище, а процес оформлення пенсій, допомоги чи інших

фінансових компенсацій ускладнюється через відсутність офіційного підтвердження статусу зниклої особи.

В Україні для призначення пенсії у зв'язку з втратою годувальника необхідно надати свідоцтво про смерть годувальника або рішення суду про визнання його безвісно відсутнім чи оголошення померлим. Альтернативно, можна подати витяг з Єдиного реєстру досудових розслідувань, що підтверджує факт внесення до цього реєстру інформації про безвісне зникнення особи, або інформацію з Єдиного реєстру осіб, зниклих безвісти за особливих обставин. [70]

Процедура визнання особи безвісно відсутньою передбачає подання заяви до суду за місцем проживання заявника або за останнім відомим місцем проживання зниклої особи. Згідно з українським законодавством, фізична особа може бути визнана безвісно відсутньою, якщо протягом одного року в місці її постійного проживання немає відомостей про місце її перебування. [8].

Цей річний термін очікування, необхідний для визнання особи безвісно відсутньою, може залишити родини без засобів для існування на тривалий період. Відсутність офіційного статусу зниклої особи ускладнює доступ до соціальних виплат та програм підтримки, що погіршує матеріальне становище сімей.

Для полегшення цього процесу в Україні передбачено надання особі статусу зниклої безвісти за особливих обставин. Цей статус надається з моменту внесення відповідних відомостей до Єдиного реєстру осіб, зниклих безвісти за особливих обставин, і не впливає на цивільні права та обов'язки зниклої людини. [82]

Однак на практиці родини часто стикаються з бюрократичними перешкодами та недостатньою поінформованістю про свої права. Багато хто не знає, куди звертатися по допомогу та які державні гарантії їм належать. Це призводить до затримок у наданні фінансової підтримки, що погіршує матеріальне становище сімей. [8]

Крім того, існують проблеми з координацією між різними державними

органами, що ускладнює процес отримання соціальних виплат. Родини можуть отримувати суперечливу інформацію від різних структур щодо процедур оформлення допомоги, що створює додатковий стрес та фінансові труднощі. [8]

Відсутність належної державної підтримки та затримки в отриманні соціальних виплат змушують родини шукати альтернативні джерела доходу. Це може призводити до продажу майна, накопичення боргів або звернення до благодійних організацій. Такі заходи часто є тимчасовими та не вирішують основної проблеми фінансової нестабільності.

Для покращення ситуації необхідно спростити процедури оформлення соціальних виплат, забезпечити належну поінформованість родин про їхні права та гарантії, а також покращити координацію між державними органами, відповідальними за надання допомоги. Це дозволить зменшити економічний тиск на сім'ї осіб, які зникли безвісти або перебувають у полоні, та сприятиме їхній соціальній стабільності.

Відсутність чіткого правового статусу для осіб, які зникли безвісти або перебувають у полоні, створює значні труднощі для їхніх родин у вирішенні юридичних та майнових питань. Родичі стикаються з проблемами під час оформлення документів, вирішення майнових справ, отримання спадщини та доступу до соціальних пільг. Часто їм доводиться звертатися до суду для офіційного визнання особи зниклою, що потребує значних фінансових та часових ресурсів.

В Україні правовий статус осіб, зниклих безвісти за особливих обставин, регулюється Законом України «Про правовий статус осіб, зниклих безвісти за особливих обставин». Згідно з цим законом, особа вважається зниклою безвісти за особливих обставин, якщо її місцезнаходження невідоме внаслідок воєнних дій, збройних конфліктів або інших надзвичайних ситуацій. Для офіційного визнання особи зниклою безвісти родичі повинні подати заяву до відповідних органів, після чого інформація вноситься до Єдиного реєстру осіб, зниклих безвісти за особливих обставин. [42]

Однак на практиці цей процес може бути тривалим і складним. Родини часто стикаються з бюрократичними перепонами, недостатньою поінформованістю про процедури та необхідні документи. Крім того, відсутність офіційного статусу зниклої особи ускладнює доступ до соціальних виплат та пільг, що погіршує матеріальне становище сімей.

Для вирішення цих проблем необхідно спростити процедури визнання осіб зниклими безвісти, забезпечити належну поінформованість родин про їхні права та доступні соціальні гарантії, а також покращити координацію між державними органами, відповідальними за надання допомоги таким сім'ям. Це дозволить зменшити фінансовий та емоційний тиск на родини осіб, які зникли безвісти або перебувають у полоні, та сприятиме їхній соціальній стабільності.

Родини осіб, які зникли безвісти або перебувають у полоні, часто стикаються з численними бюрократичними перешкодами під час спроб вирішити юридичні та соціальні питання. Адміністративні процедури, пов'язані з пошуком зниклих, оформленням соціальних виплат та отриманням правової допомоги, є складними, непрозорими та тривалими. Відсутність належного інформування про права родин та доступні юридичні механізми лише ускладнює ситуацію.

Згідно з інформацією, наданою Уповноваженим Верховної Ради України з прав людини, забезпечення права членів сімей осіб, зниклих безвісти за особливих обставин, на з'ясування долі та місця перебування їхніх рідних є обов'язком держави. Однак на практиці родини часто не знають, до яких органів звертатися та які процедури слід виконати. Це призводить до затримок у пошуку зниклих та отриманні необхідної допомоги. [26]

Для покращення ситуації було розроблено низку алгоритмів дій для родин зниклих безвісти. Зокрема, Міністерство з питань реінтеграції тимчасово окупованих територій України опублікувало рекомендації щодо взаємодії родин з територіальними центрами комплектації та соціальної підтримки, а також отримання інформації про слідчого, який веде кримінальне провадження. [3]

Крім того, Громадський центр правосуддя у Широківській громаді підготував брошуру з алгоритмами дій щодо найбільш актуальних питань, які виникають у родин зниклих безвісти. Ці алгоритми розроблено на підставі запитів, що надходили на гарячі лінії Уповноваженого зі зниклих безвісти. [2]

Незважаючи на наявність таких ресурсів, родини часто стикаються з проблемами координації між різними державними органами, що ускладнює процес отримання соціальних виплат та правової допомоги. Правозахисники зазначають, що родинам безвісти зниклих важко зрозуміти, до якого саме органу звертатися, адже їх багато і вони мають різні функції. Крім того, постраждалі родини часто не знають, на які гарантії від держави можна розраховувати. [97]

Для подолання цих бюрократичних перешкод необхідно спростити адміністративні процедури, забезпечити прозорість процесів та підвищити рівень інформування родин про їхні права та доступні юридичні механізми. Це дозволить зменшити емоційний та фінансовий тиск на родини осіб, які зникли безвісти або перебувають у полоні, та сприятиме їхній соціальній стабільності.

Сім'ї осіб, які зникли безвісти, часто стикаються з глибокою соціальною ізоляцією. Громадськість не завжди усвідомлює або розуміє їхні проблеми, що може призводити до стигматизації та дискримінації. Родичі зниклих осіб нерідко залишаються наодинці зі своїм горем, не отримуючи належної підтримки навіть від найближчого оточення.

Соціальна ізоляція таких сімей проявляється у відчутті відокремленості від суспільства. Люди навколо можуть не розуміти складності ситуації, в якій опинилися родини зниклих безвісти, що призводить до недостатньої підтримки або навіть уникання спілкування з ними. Це посилює почуття самотності та безпорадності у членів таких сімей. [99]

Крім того, емоційне навантаження, пов'язане з невідомістю долі близької людини, створює постійний стан тривоги та страху. Це може призводити до розвитку психологічних проблем, таких як депресія або посттравматичний стресовий розлад. Відсутність розуміння та підтримки з

боку суспільства лише погіршує цей стан.

Для подолання соціальної ізоляції та надання необхідної підтримки родинам зниклих безвісти важливо створювати та розвивати програми соціальної та психологічної допомоги. Організації, такі як Міжнародний Комітет Червоного Хреста, надають психологічну та соціальну підтримку родинам зниклих безвісти, а також допомагають у пошуку зниклих осіб. [27]

Також важливо підвищувати обізнаність громадськості про проблеми, з якими стикаються сім'ї зниклих безвісти, щоб зменшити стигматизацію та сприяти інтеграції цих родин у суспільство. Це може включати інформаційні кампанії, освітні програми та залучення громадськості до підтримки таких сімей.

Забезпечення належної підтримки та розуміння з боку суспільства є ключовим фактором у подоланні соціальної ізоляції родин осіб, які зникли безвісти. Це сприятиме покращенню їхнього психологічного стану та інтеграції в суспільне життя.

У деяких випадках традиційні суспільні уявлення можуть створювати додатковий тиск на сім'ї. Наприклад, у певних культурах жінки, які втратили чоловіків, можуть втрачати соціальний статус і залишатися без підтримки.

Родини осіб, які зникли безвісти або перебувають у полоні, часто стикаються з відсутністю достовірної інформації про долю своїх близьких. Це зумовлено недостатньою координацією між державними органами, військовими структурами та міжнародними організаціями, що створює інформаційний вакуум. У пошуках відповідей родичі нерідко звертаються до неофіційних джерел, що може призводити до отримання недостовірних або спекулятивних даних.

В Україні існує Єдиний реєстр осіб, зниклих безвісти за особливих обставин, який станом на листопад 2024 року містить дані про понад 55 тисяч осіб. Однак доступ до актуальної інформації для родин залишається обмеженим. Це зумовлено складністю процедур, недостатньою поінформованістю про наявні механізми розшуку та відсутністю належної

комунікації між відповідними органами. [20]

Міністерство внутрішніх справ України створило ресурс для пошуку зниклих громадян, який є найбільшим в країні та містить значний обсяг інформації про зниклих осіб. Завдяки системі фільтрації користувачі можуть швидко знайти інформацію про потрібну людину, якщо вона занесена до реєстру. Проте ефективність цього ресурсу залежить від своєчасного оновлення даних та доступності для родин.

Міжнародні організації, такі як Міжнародний Комітет Червоного Хреста (МКЧХ), також надають підтримку родинам зниклих безвісти, зокрема через надання контактної інформації та допомоги у пошуку. Однак обмеженість ресурсів та складність ситуації можуть впливати на швидкість та ефективність надання такої допомоги. [28]

Відсутність ефективних механізмів розшуку та координації між різними структурами змушує родини звертатися до неофіційних джерел інформації, що підвищує ризик отримання неправдивих або спекулятивних даних. Це може призводити до емоційного виснаження, фінансових витрат та подальшої дезорієнтації родин у пошуках правди про долю своїх близьких.

Для покращення ситуації необхідно підвищити рівень координації між державними органами, військовими структурами та міжнародними організаціями для забезпечення оперативного обміну інформацією про зниклих осіб, розробити та впровадити прозорі та зрозумілі процедури інформування родин про статус розшуку їхніх близьких, забезпечивши доступ до актуальної та достовірної інформації, забезпечити належну підготовку та інформування представників державних органів, які працюють з родинами зниклих безвісти, щодо надання психологічної підтримки та юридичних консультацій, підтримувати діяльність громадських організацій та ініціатив, які надають допомогу родинам зниклих безвісти, сприяючи їхній співпраці з державними структурами та міжнародними партнерами. [80]

Реалізація цих заходів сприятиме зменшенню інформаційного вакууму, підвищенню довіри родин до офіційних структур та покращенню

ефективності пошуку зниклих осіб.

Відсутність належних програм психологічної та соціальної реабілітації є серйозною проблемою для родин осіб, які зникли безвісти або перебувають у полоні. Ці сім'ї потребують спеціалізованої підтримки для подолання наслідків втрати або невизначеності щодо долі близьких. Проте в багатьох країнах, включно з Україною, такі послуги або обмежені, або недоступні.

В Україні існують окремі ініціативи, спрямовані на підтримку таких родин. Зокрема, Товариство Червоного Хреста України надає психологічну та соціальну допомогу родинам зниклих безвісти, а також сприяє їхньому пошуку. [27]

Крім того, фахівці Служби розшуку та волонтери з відновлення родинних зв'язків організують соціалізуючі зустрічі, групи підтримки, екскурсії та інші заходи для інтеграції родин у суспільство та відновлення почуття безпеки. [107]

Однак ці заходи не завжди охоплюють усіх потребуючих, а їхня доступність може бути обмеженою через регіональні або ресурсні обмеження. Відсутність систематизованих державних програм психологічної та соціальної реабілітації призводить до того, що багато родин залишаються без необхідної підтримки, що ускладнює їхню адаптацію та повернення до нормального життя.

Для покращення ситуації необхідно розробити та впровадити національні програми підтримки родин зниклих безвісти та полонених, які б включали:

- психологічну допомогу: індивідуальні та групові консультації з фахівцями, програми реабілітації для подолання травматичних переживань;
- соціальну підтримку: заходи для інтеграції в суспільство, соціальні пільги та допомога в адаптації до нових умов життя;
- інформаційну підтримку: надання достовірної інформації про долю зниклих, юридичні консультації та допомога в оформленні необхідних

документів.

Реалізація таких програм сприятиме зменшенню психологічного навантаження на родини, покращенню їхнього соціального становища та інтеграції в суспільство. Важливо, щоб держава та громадські організації об'єднали зусилля для створення ефективної системи підтримки родин, які переживають втрату або невизначеність щодо долі своїх близьких.

У випадках міжнародних конфліктів родини часто стикаються з додатковими труднощами, такими як міждержавні розбіжності в правовому регулюванні, відсутність міжнародних механізмів для розшуку осіб, затриманих або зниклих унаслідок конфліктів, а також відсутність належної комунікації між сторонами конфлікту.

Зникнення безвісти або потрапляння в полон близької людини спричиняє глибокі психологічні наслідки для членів її родини. Основною проблемою є невизначеність, яка породжує постійну тривогу та емоційне виснаження. Цей стан, відомий як "амбівалентна втрата", характеризується відсутністю чіткого знання про долю близького, що ускладнює процес горювання та адаптації. [94]

Психологічні реакції на таку невизначеність можуть включати:

- депресію: почуття безнадії та пригніченості.
- посттравматичний стресовий розлад (ПТСР): нав'язливі спогади, нічні кошмари та підвищена тривожність.
- порушення сну: безсоння або, навпаки, надмірна сонливість.
- фізичні симптоми: головні болі, втома, зниження імунітету.

Діти, які втратили одного або обох батьків через зникнення, особливо вразливі до психологічних травм. Вони можуть відчувати страх, самотність, проблеми з навчанням та соціальною адаптацією. Відсутність належної психологічної підтримки може призвести до довготривалих наслідків, що впливають на їхнє доросле життя. [117]

Для подолання цих наслідків важливо забезпечити родинам доступ до психологічної та соціальної підтримки. Це може включати індивідуальне та

групове консультування, участь у групах підтримки, а також соціальні програми, спрямовані на інтеграцію та адаптацію. Організації, такі як Міжнародний Комітет Червоного Хреста, надають подібну допомогу родинам зниклих безвісти, сприяючи їхньому психологічному благополуччю. [27]

Вирішення проблем сімей осіб, які зникли безвісти або перебувають у полоні, потребує системного підходу. Це включає створення ефективних механізмів розшуку зниклих осіб, розробку прозорих адміністративних процедур, забезпечення доступу до юридичної допомоги та соціальних програм. Також важливо забезпечити психологічну підтримку та реабілітацію родин, а також підвищувати рівень обізнаності громадськості щодо їхніх потреб.

Таким чином, проблеми сімей осіб, які зникли безвісти або перебувають у полоні, є багатограними і потребують координації зусиль держави, міжнародних організацій та громадянського суспільства для їхнього ефективного вирішення.

Висновок до першого розділу

Розгляд теоретичних засад правового статусу осіб, які зникли безвісти або перебувають у полоні, а також особливостей соціального захисту та підтримки їхніх родин, демонструє глибоку складність і багатогранність цієї проблематики. Зникнення безвісти в умовах збройного конфлікту породжує значні юридичні, соціальні та психологічні виклики як для самих постраждалих, так і для їхніх родин.

Аналіз міжнародного гуманітарного права та українського законодавства свідчить про наявність правових механізмів для захисту осіб, які зникли безвісти, та підтримки їхніх родин. Проте їх ефективність часто обмежується складністю процедур, недостатньою координацією між інституціями та обмеженістю ресурсів. Сім'ї стикаються з проблемами доступу до соціальних виплат, юридичної допомоги, інформації про долю

близьких та адекватної психологічної підтримки.

Міжнародний досвід, зокрема ініціативи Міжнародного комітету Червоного Хреста, підкреслює важливість комплексного підходу, який поєднує правову, соціальну та психологічну допомогу. В Україні необхідно розвивати ефективну систему підтримки, що включає прозорі правові механізми, надання фінансових гарантій, доступ до психологічної реабілітації та залучення громадських організацій до вирішення цих питань.

Таким чином, теоретичний аналіз доводить потребу у вдосконаленні національної правової бази, покращенні координації між державними органами та впровадженні міжнародних стандартів для ефективного забезпечення прав осіб, які зникли безвісти, та соціального захисту їхніх родин.

РОЗДІЛ 2.

АНАЛІЗ ДОСВІДУ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ ТА СТАНОВИЩА СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ СІМЕЙ, ЧЛЕНИ ЯКИХ ПРОПАЛИ БЕЗ ВІСТІ АБО ЗНАХОДЯТЬСЯ В ПОЛОНІ

2.1. Досвід соціальної роботи з сім'ями, члени яких пропали без вісті або перебувають в полоні

Соціальна робота з сім'ями, члени яких зникли безвісти або перебувають у полоні, є багатограним і вкрай складним процесом, що включає комплекс психологічних, соціальних, правових і матеріальних аспектів підтримки. З огляду на масштабність проблеми, зумовлену збройними конфліктами, ці практики набувають особливого значення в умовах гуманітарної кризи.

Проблематика соціальної роботи з родинами, члени яких зникли безвісти або перебувають у полоні, привертає увагу багатьох зарубіжних науковців. Зокрема, Полін Босс (Pauline Boss) у своїй статті "Сім'ї зниклих: психосоціальні ефекти та терапевтичні підходи" досліджує феномен "двозначної втрати" та пропонує психосоціальну модель підтримки таких родин. [135]

Сара Вейланд (Sarah Wayland) у своїй роботі "'Всеохоплюючий купчасто-дощовий біль': огляд літератури, що досліджує вплив двозначної втрати, коли хтось зникає, та відповідні консультувальні інтервенції" аналізує вплив зникнення близьких на родини та ефективність консультувальних підходів у таких випадках. [132]

Малкольм Пейн (Malcolm Payne) у статті "Розуміння 'зникнення': питання для соціальної роботи та соціальних служб" розглядає соціальні та психологічні наслідки зникнення осіб і роль соціальних служб у підтримці постраждалих родин. [134]

В Україні питання соціальної роботи з сім'ями, члени яких зникли

безвісти або перебувають у полоні, досліджують кілька науковців. Зокрема, Андрєєнкова В.Л., Бандурка І.О., Бочкор Н.П., Виходцева О.А., Войцях Т.В., Волошин П.В., Гніда Т.Б., Журомська Л.М., Зеленько О.А., Калашник О.А., Кирилюк І.М., Кліменко О. Д., Ковальчук Л.Г., Кукуруза Г.В., Ларіна Ю.А., Левченко К.Б, Лунченко Н.В., Луценко Ю.А., Марута Н.О., Никонова І.Ю., Панок В.Г., Проскуріна Т.Ю., докт. мед. н., Разводова Т.О., Руденко І.М., Сосновенко Н.В., Тінякова А.І., Третиннікова Л.А., Трубавіна І.М., Швед О.В., Шевченко Л.О, Шестопалова Л.Ф. аналізували соціально-психологічні аспекти підтримки таких родин в умовах збройного конфлікту, вивчали вплив невизначеності на психоемоційний стан родичів та розробці програм соціальної підтримки, досліджували механізми соціальної адаптації сімей, які втратили зв'язок із близькими через військові дії. Також авторами були розглянуті питання інтеграції таких родин у суспільство та надання їм необхідної допомоги для подолання соціальних і психологічних труднощів. Науковці вивчали державні та недержавні програми підтримки родин полонених і зниклих безвісти, досліджували спрямовані на оцінку ефективності існуючих соціальних послуг та розробку рекомендацій щодо їх покращення, особливості психологічної реабілітації членів сімей, які переживають невизначеність щодо долі близьких, методи психологічної підтримки та розробляє програми реабілітації для таких родин. [112]

Науковці аналізували ефективність соціальних інтервенцій для підтримки родин зниклих безвісти або полонених у громадах. Його роботи спрямовані на вивчення ролі місцевих громад у наданні допомоги та підтримки таким сім'ям. Ці науковці роблять значний внесок у розуміння та вдосконалення соціальної роботи з сім'ями, які стикаються з викликами, пов'язаними зі зникненням безвісти або полоном близьких. Їхні дослідження сприяють розробці ефективних програм підтримки та реабілітації, що є надзвичайно важливим у сучасних умовах.

Сім'ї осіб, які зникли безвісти або перебувають у полоні, стикаються з унікальними викликами, що включають емоційний стрес, соціальну ізоляцію,

економічні труднощі та правову невизначеність. Тому соціальна робота спрямована на надання адресної підтримки, що враховує специфічні потреби таких сімей. [47]

Психологічна підтримка є однією з ключових складових соціальної роботи з родинами, які стикаються з невизначеністю щодо долі своїх близьких. Така ситуація призводить до розвитку глибоких емоційних переживань, що охоплюють почуття тривоги, безнадії, провини та емоційного виснаження. Сім'ї таких осіб часто переживають так званий "двоєкий стрес" або "двоєку втрату" – унікальний стан, який виникає через те, що людина одночасно стикається зі сподіванням на повернення близького та страхом його втрати.

Особливості психологічної підтримки здійснюються у якості кризового консультування. На початкових етапах зникнення близької людини або отримання звістки про її полон, родини перебувають у стані гострого емоційного шоку. На цьому етапі надання підтримки зосереджується на стабілізації емоційного стану, допомозі у формулюванні стратегії дій та підготовці до тривалого очікування. Родичі, які довгий час перебувають у стані невизначеності, часто стикаються з розвитком посттравматичного стресового розладу (ПТСР), депресії та хронічної тривоги. Індивідуальна терапія спрямована на допомогу в подоланні цих станів, навчання технік саморегуляції, відновлення емоційної рівноваги. [46]

Робота в групах з іншими родичами зниклих безвісти або полонених дозволяє ділитися досвідом, отримувати підтримку від людей, які стикаються з аналогічними труднощами. Такі групи є ефективними в подоланні соціальної ізоляції, відчуття самотності та стигматизації.

. Особливу увагу приділяють дітям, які втратили одного чи обох батьків через зникнення або полон. У них часто розвиваються тривожні розлади, страхи, проблеми у навчанні та соціальній взаємодії. Психологічна підтримка дітей включає арт-терапію, казкотерапію, ігрову терапію, спрямовану на зменшення емоційного напруження, розвиток навичок саморегуляції та формування почуття безпеки. [117]

У кожному регіоні України діють центри соціальних служб, які надають консультації психологів, організують групи підтримки та координують роботу з іншими установами для надання комплексної допомоги.

Міжнародний комітет Червоного Хреста (МКЧХ) забезпечує психологічну та психосоціальну підтримку родинам осіб, які зникли безвісти внаслідок збройного конфлікту. МКЧХ також пропонує тренінги для місцевих психологів щодо роботи з травмою та стресом.

Громадські організації та благодійні фонди, зокрема, «Blue Shield Ukraine» та «Східноєвропейська асоціація арт-терапії» надають спеціалізовану допомогу, включаючи індивідуальне консультування, арт-терапію, організацію відпочинкових таборів для родин зниклих осіб. У великих містах функціонують центри психічного здоров'я, які проводять діагностику та терапію для осіб, які переживають тривалі психологічні труднощі. У деяких громадах церкви пропонують програми духовної підтримки, які доповнюють психологічну допомогу. Університети, які готують фахівців із соціальної роботи та психології, організують тренінги та практичні заняття, спрямовані на допомогу родинам у кризових ситуаціях. [14]

Надання психологічної підтримки є важливим елементом у роботі з такими сім'ями, адже лише через комплексний підхід, який включає психологічну, матеріальну та правову допомогу, можна забезпечити їхню стабільність і адаптацію до нових умов життя.

Втрата годувальника або обмежений доступ до його доходів суттєво підривають економічну стабільність сімей, члени яких зникли безвісти або перебувають у полоні. У таких випадках соціальні працівники відіграють ключову роль, допомагаючи родинам отримати фінансові компенсації, соціальні виплати та залучити ресурси благодійних організацій.

Законодавство України передбачає низку соціальних гарантій для членів сімей зниклих безвісти та полонених військовослужбовців. Зокрема, родини мають право на отримання пенсії у зв'язку з втратою годувальника, соціальних виплат та інших пільг. Проте процес оформлення цих виплат може бути

складним через необхідність підтвердження статусу зниклої особи або полоненого. [84]

Соціальні працівники надають консультації щодо процедур оформлення соціальних виплат, допомагають зібрати необхідні документи та сприяють взаємодії з державними органами. Вони також інформують родини про їхні права та можливі пільги, забезпечуючи доступ до державних програм підтримки.

Окрім державної підтримки, існують громадські та міжнародні організації, які надають матеріальну допомогу таким сім'ям: Міжнародний Комітет Червоного Хреста (МКЧХ): надає гуманітарну допомогу та підтримку родинам зниклих безвісти, а також сприяє їхньому розшуку. Товариство Червоного Хреста України: забезпечує психологічну та соціальну підтримку родинам зниклих безвісти, а також допомагає у пошуку зниклих осіб. [27]. Громадські організації: деякі організації надають благодійну допомогу родинам зниклих безвісти за умови наявності фінансування. [36]

Основними проблемами, з якими стикаються родини, є бюрократичні перепони, складність підтвердження статусу зниклої особи та тривалість процедур оформлення виплат. Соціальні працівники та правозахисні організації допомагають подолати ці труднощі, надаючи юридичну підтримку та консультації. [76]

Таким чином, матеріальна підтримка сімей, які втратили годувальника через зникнення безвісти або полон, є комплексним процесом, що вимагає координації між державними органами, соціальними працівниками та громадськими організаціями. Забезпечення ефективної взаємодії між цими структурами є ключовим для надання своєчасної та достатньої допомоги постраждалим родинам.

Відсутність чіткого правового статусу осіб, які зникли безвісти, створює значні перешкоди для їхніх родин у вирішенні майнових питань, отриманні спадщини та доступі до соціальних програм. Соціальні працівники відіграють ключову роль у наданні правового супроводу, допомагаючи сім'ям

оформлювати необхідні документи та представляючи їхні інтереси в судових і адміністративних органах.

Соціальні працівники надають консультації щодо процедур встановлення правового статусу зниклої особи, допомагають зібрати та оформити необхідні документи, а також сприяють взаємодії з державними органами. Вони інформують родини про їхні права та можливості отримання соціальних виплат, пенсій у зв'язку з втратою годувальника та інших пілг. Крім того, соціальні працівники можуть представляти інтереси сімей у судових процесах, пов'язаних із встановленням факту зникнення особи або визнання її померлою.

В Україні існує низка організацій, які надають правову допомогу родинам осіб, зниклих безвісти або перебувають у полоні. Система безоплатної правової допомоги (БПД) надає консультації, допомогу в складанні документів правового характеру, а також представництво інтересів у суді. Юристи БПД допомагають родинам зниклих безвісти звертатися до відповідних установ, встановлювати статус зниклої особи та отримувати належні виплати. [130]. Міжнародний Комітет Червоного Хреста (МКЧХ) забезпечує підтримку родинам зниклих безвісти, надаючи інформацію про їхні права та допомагаючи в пошуку зниклих осіб. МКЧХ також сприяє взаємодії між родинами та державними органами. [27].

Уповноважений Верховної Ради України з прав людини забезпечує захист прав родин осіб, зниклих безвісти, надає роз'яснення щодо їхніх прав та алгоритмів дій у разі зникнення близьких. Офіс Уповноваженого також сприяє взаємодії з державними органами, що займаються розшуком зниклих осіб. [26]

Міністерство внутрішніх справ України (МВС) через Управління з питань осіб, зниклих безвісти за особливих обставин, координує розшук зниклих осіб та веде Єдиний реєстр осіб, зниклих безвісти. МВС також надає інформацію родинам про стан розшуку та сприяє оформленню необхідних документів. [122]

Громадські організації, а саме громадські об'єднання надають юридичну допомогу родинам зниклих безвісти, допомагаючи в оформленні документів, представництві в суді та взаємодії з державними органами. Вони також можуть надавати психологічну підтримку та інформаційну допомогу. [27]

Отже, правовий супровід родин осіб, зниклих безвісти або перебувають у полоні, є комплексним процесом, що вимагає координації між соціальними працівниками, державними органами та громадськими організаціями. Забезпечення ефективної взаємодії між цими структурами є ключовим для надання своєчасної та якісної допомоги постраждалим родинам.

Соціальна адаптація родин, члени яких зникли безвісти або перебувають у полоні, є критично важливою для їх інтеграції в суспільне життя. Цей процес включає відновлення соціальних зв'язків, подолання ізоляції та активне залучення до місцевих громадських ініціатив. Особливу увагу приділяють боротьбі зі стигматизацією таких родин, забезпечуючи їм рівні можливості та підтримку.

Родини, які переживають втрату або невизначеність щодо долі близьких, часто стикаються з соціальною ізоляцією. Відновлення соціальних зв'язків передбачає надання індивідуальних та групових консультацій для подолання емоційних травм, організацію зустрічей родин з подібним досвідом для обміну підтримкою та порадами, залучення до місцевих ініціатив, культурних та соціальних подій для відновлення почуття приналежності. Суспільство не завжди розуміє проблеми таких родин, що може призводити до стигматизації. Для її подолання важливо проводити інформаційні кампанії. Підвищення обізнаності громадськості про проблеми родин зниклих безвісти та полонених. Навчання громадян толерантності та емпатії щодо постраждалих родин та створення умов для працевлаштування та професійної реалізації членів таких родин теж є важливим. [84]

В Україні низка організацій надає підтримку родинам зниклих безвісти та полонених. Товариство Червоного Хреста України: Проводить соціалізуючі заходи, групи підтримки та екскурсії для родин, сприяючи їх інтеграції в

суспільство [107], Міжнародний Комітет Червоного Хреста (МКЧХ) надає гуманітарну та психосоціальну підтримку родинам зниклих безвісти, організовує заходи для відновлення соціальних зв'язків. [27]. Центри соціальних служб забезпечують психологічну допомогу, організовують групи самопомоги та сприяють участі родин у громадських ініціативах. Громадські організації проводять інформаційні кампанії, освітні програми та надають консультації для подолання стигматизації та ізоляції родин.

Комплексний підхід до соціальної адаптації, що включає психологічну підтримку, відновлення соціальних зв'язків та боротьбу зі стигматизацією, сприяє інтеграції родин зниклих безвісти та полонених у суспільне життя. Співпраця державних, міжнародних та громадських організацій є ключовою для ефективної реалізації цих заходів.

Соціальна робота з сім'ями, члени яких зникли безвісти або перебувають у полоні, є складним і багатогранним процесом, що вимагає комплексного підходу та врахування міжнародного досвіду. Розглянемо детально практики, застосовувані на міжнародному рівні та в Україні.

Міжнародний комітет Червоного Хреста (МКЧХ) з 1991 року активно підтримує сім'ї зниклих безвісти, сприяючи реалізації їхнього права знати про долю близьких. Після конфліктів у Хорватії, Боснії і Герцеговині та Косово МКЧХ отримав 34 000 запитів про розшук від родичів зниклих безвісти, які прагнули дізнатися про долю своїх близьких і повернути їхні останки. МКЧХ також розробив практичний посібник «Супровід родичів осіб, зниклих безвісти», який містить рекомендації щодо надання психосоціальної підтримки, юридичного супроводу та організації пошукових заходів. [115]

Міжнародна комісія з питань зниклих безвісти (МКЗБ) працює безпосередньо з членами об'єднань сімей зниклих безвісти та іншими суб'єктами громадянського суспільства, заохочуючи тіснішу співпрацю між різними релігійними та національними групами для вирішення спільних проблем, відстоювання прав та вироблення більш ефективної політики. [26]

В Україні питання соціальної роботи з сім'ями зниклих безвісти

регулюється Законом України «Про правовий статус осіб, зниклих безвісти». Цей закон визначає правовий статус таких осіб та гарантує соціальний захист їхніх родин. [23]

Товариство Червоного Хреста України проводить соціалізуючі заходи, групи підтримки, екскурсії та інші активності для родин зниклих безвісти та полонених, сприяючи їх інтеграції в суспільство та надаючи емоційну підтримку. [28]

Уповноважений Верховної Ради України з прав людини за підтримки ПРООН та Уряду Японії організовує зустрічі з членами родин зниклих безвісти та полонених, надаючи їм актуальну інформацію, юридичну підтримку та визначаючи проблеми, які потребують системних рішень. [121]

Крім того, в Україні проводяться тренінги «Робота з сім'ями безвісти зниклих» для фахівців органів місцевого самоврядування та організацій громадянського суспільства, які працюють з родинами зниклих безвісти захисників і захисниць. . [118]

Таким чином, міжнародний та український досвід соціальної роботи з сім'ями зниклих безвісти або полонених свідчить про важливість комплексного підходу, що включає психологічну підтримку, юридичний супровід, соціальну адаптацію та активну взаємодію з громадянським суспільством. Впровадження таких практик сприяє ефективній допомозі родинам у подоланні викликів, пов'язаних зі зникненням близьких.

Досвід соціальної роботи з сім'ями, члени яких зникли безвісти або перебувають у полоні, свідчить про необхідність комплексного підходу, що включає міжвідомчу координацію, розробку спеціальних програм підтримки та залучення широкого кола громадських організацій. Важливим є не лише надання тимчасової допомоги, а й створення умов для тривалої адаптації таких сімей до нових життєвих умов. Ця діяльність вимагає постійного вдосконалення, адаптації до змінних обставин і врахування міжнародного досвіду.

2.2. Становище соціального захисту сімей, члени яких пропали без вісті або перебувають в полоні

Дослідження соціального захисту сімей, члени яких зникли безвісти або перебувають у полоні, є важливою темою в наукових колах. У 2024 році провів дослідження досвіду та потреб родин зниклих безвісти військових, аналізуючи їхню взаємодію з державними органами та виявляючи труднощі, з якими вони стикаються. [4]

На міжнародному рівні Міжнародний Комітет Червоного Хреста (МКЧХ) здійснив оцінку потреб сімей, родичі яких зникли безвісти у зв'язку зі збройним конфліктом в Україні. Це дослідження допомогло зрозуміти, як змінилися потреби цих родин з часом, і наскільки актуальними залишаються попередні висновки. [66]

Крім того, МКЧХ підготував практичний посібник «Супровід родичів осіб, зниклих безвісти», який містить рекомендації щодо надання психосоціальної підтримки, юридичного супроводу та організації пошукових заходів. [115]

Харківська правозахисна група підготувала звіт про ключові потреби сімей зниклих безвісти осіб, їхню обізнаність щодо прав та процедур пошуку, а також бар'єри на шляху отримання послуг. [79]

Станом на 2024 рік, соціальний захист сімей, члени яких зникли безвісти або перебувають у полоні, залишається пріоритетним напрямом державної політики України, особливо в умовах триваючого збройного конфлікту. Законодавча база країни передбачає комплекс заходів, спрямованих на підтримку таких родин, забезпечуючи їм фінансову, соціальну та правову допомогу.

Згідно з Постановою Кабінету Міністрів України №884 від 30 листопада 2016 року, за військовослужбовцями, які зникли безвісти або потрапили в полон, зберігається виплата грошового забезпечення. Це включає посадовий оклад, оклад за військовим званням, надбавку за вислугу років та інші

щомісячні додаткові види грошового забезпечення постійного характеру. Виплати здійснюються від дня зникнення або захоплення в полон до моменту встановлення місцеперебування особи або офіційного визнання її загиблою. Крім того, передбачена додаткова винагорода у розмірі 100 тисяч гривень на період дії особливого періоду. [90]

Непрацездатні члени сім'ї, які перебували на утриманні зниклого військовослужбовця, а також його діти, мають право на пенсію у зв'язку з втратою годувальника. Це положення регулюється Законом України "Про пенсійне забезпечення" та іншими нормативно-правовими актами, що визначають порядок призначення та виплати таких пенсій. [21]

Закон України "Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей" передбачає низку пільг для родин зниклих безвісти та полонених військовослужбовців, зокрема:

- 50% знижка на оплату житлово-комунальних послуг у межах встановлених норм;
- безоплатне одержання ліків за рецептами лікарів;
- першочергове безоплатне зубопротезування (за винятком протезування з дорогоцінних металів);
- забезпечення путівками до санаторно-курортних закладів з оплатою 50% їх вартості;
- безоплатний проїзд усіма видами міського транспорту (крім таксі) та приміського транспорту за наявності відповідного посвідчення. [90]

Діти зниклих безвісти та полонених військовослужбовців мають право на позачерговий прийом до дитячих закладів за місцем проживання. Крім того, для них гарантоване зарахування поза конкурсом до державних і комунальних вищих та професійно-технічних навчальних закладів України. [84]

Держава забезпечує всебічне розслідування обставин зникнення особи та її розшук. Відповідальні органи зобов'язані надавати інформацію про хід і результати розшуку членам сім'ї. Встановлення правового статусу осіб, зниклих безвісти за особливих обставин, надає їхнім родинам право на

соціальний захист відповідно до законодавства. [84]

У 2024 році уряд України вніс зміни до порядку виплати одноразової грошової допомоги сім'ям військовослужбовців, які зникли безвісти та були визнані судом померлими. Тепер термін подання документів на отримання такої допомоги розпочинається з дня набрання законної сили судовим рішенням про смерть військового, а не від дати смерті, зазначеної у свідоцтві про смерть. Цей крок спрямований на забезпечення справедливості та соціального захисту родин загиблих захисників, оскільки раніше багато родин не встигали оформити необхідні документи та втрачали право на допомогу через тривалі судові процедури. [76]

Таким чином, законодавча база України на 2024 рік передбачає широкий спектр соціальних гарантій та пільг для сімей, члени яких зникли безвісти або перебувають у полоні. Проте реалізація цих положень на практиці потребує постійного вдосконалення механізмів підтримки та спрощення процедур для забезпечення ефективного захисту прав таких родин.

Пенсія у зв'язку з втратою годувальника є важливою складовою соціального захисту в Україні, забезпечуючи фінансову підтримку непрацездатним членам сім'ї померлого або зниклого безвісти годувальника. Станом на 2024 рік, призначення та виплата такої пенсії регулюються Законом України "Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування" та іншими нормативно-правовими актами. [21]

Пенсія у зв'язку з втратою годувальника призначається непрацездатним членам сім'ї, які перебували на утриманні годувальника. До непрацездатних членів сім'ї належать:

- діти, які не досягли 18 років, або старші, якщо вони стали особами з інвалідністю до досягнення 18 років;
- діти, які навчаються за денною формою навчання у закладах освіти, до закінчення навчання, але не довше ніж до досягнення 23 років;
- непрацездатні батьки та подружжя, які досягли пенсійного віку або є особами з інвалідністю;

- один з батьків або подружжя, якщо він (вона) не працює і доглядає за дитиною годувальника до 8 років.

Важливою умовою для призначення пенсії є наявність у годувальника на день смерті страхового стажу, необхідного для призначення пенсії по інвалідності III групи. Однак, у разі смерті пенсіонера або особи, яка виконала функцію донора анатомічних матеріалів людини, пенсія призначається незалежно від тривалості страхового стажу. [70]

Розмір пенсії у зв'язку з втратою годувальника визначається залежно від кількості непрацездатних членів сім'ї на одного непрацездатного члена сім'ї — 50% пенсії за віком, яку б отримував померлий годувальник, на двох та більше непрацездатних членів сім'ї — 100% пенсії за віком, що розподіляється між ними рівними частками. [69]

Для сімей військовослужбовців розмір пенсії залежить від причини смерті годувальника у разі смерті під час виконання службових обов'язків: 70% грошового забезпечення годувальника на одного члена сім'ї; по 50% на кожного, якщо у сім'ї двоє та більше дітей, в інших випадках: 30% грошового забезпечення годувальника на кожного непрацездатного члена сім'ї.

Для призначення пенсії у зв'язку з втратою годувальника необхідно подати до органів Пенсійного фонду України такі документи:

- заяву про призначення пенсії,
- документи, що підтверджують родинні стосунки з померлим годувальником,
- свідоцтво про смерть годувальника або рішення суду про визнання особи померлою чи зниклою безвісти,
- документи, що підтверджують непрацездатність членів сім'ї (свідоцтва про народження дітей, довідки про інвалідність тощо),
- документи про страховий стаж та заробітну плату годувальника. [69]

Пенсія призначається з дня подання заяви, але не раніше дня виникнення права на неї. Виплата пенсії здійснюється щомісячно через банківські установи або поштові відділення за вибором одержувача.

У випадках, коли годувальник зник безвісти за особливих обставин (збройний конфлікт, стихійне лихо тощо), пенсія у зв'язку з втратою годувальника призначається після визнання його безвісно відсутнім або оголошення померлим за рішенням суду. До цього часу члени сім'ї можуть отримувати соціальну допомогу відповідно до законодавства. [70]

Таким чином, пенсія у зв'язку з втратою годувальника в Україні є ключовим елементом соціального захисту, спрямованим на підтримку непрацездатних членів сім'ї, які втратили основне джерело доходу. Законодавство передбачає чіткі умови призначення та розміри таких пенсій, забезпечуючи мінімальний рівень фінансової стабільності для постраждалих родин.

Станом на 2024 рік, законодавство України передбачає комплекс соціальних пільг для членів сімей військовослужбовців, які зникли безвісти або перебувають у полоні. Ці заходи спрямовані на підтримку родин, що опинилися в складних життєвих обставинах, забезпечуючи їм необхідну допомогу та соціальний захист.

Члени сімей зниклих безвісти та полонених військовослужбовців мають право на забезпечення путівками до санаторно-курортних закладів з оплатою 50% їх вартості. Ця пільга передбачена Законом України "Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей" і спрямована на підтримку здоров'я та реабілітацію постраждалих родин. Діти зниклих безвісти та полонених військовослужбовців мають право на позачерговий прийом до дитячих закладів за місцем проживання. Це стосується як дошкільних, так і загальноосвітніх навчальних закладів, що забезпечує дітям доступ до освіти та сприяє їх соціальній адаптації. Також члени сімей зниклих безвісти та полонених військовослужбовців мають право на медичне обслуговування у закладах Міністерства оборони України. [24]

Для отримання зазначених соціальних гарантій родинам необхідно здійснити такі кроки:

1. Звернення до територіального центру комплектування та

соціальної підтримки (ТЦК та СП): Родичі повинні звернутися до ТЦК та СП за місцем проживання або призову військовослужбовця для отримання інформації про статус зниклого або полоненого.

2. Отримання сповіщення: Після підтвердження факту зникнення безвісти або потрапляння в полон, ТЦК та СП надає родині офіційне сповіщення про цей статус.

3. Подання заяви для оформлення соціальних виплат та пільг. З отриманим сповіщенням родина повинна подати заяву до відповідних органів соціального захисту для оформлення належних виплат та пільг. До заяви додаються необхідні документи, зокрема сповіщення від ТЦК та СП, документи, що підтверджують родинні зв'язки, та інші, передбачені законодавством. [110]

Таким чином, законодавство України на 2024 рік передбачає широкий спектр соціальних пільг для членів сімей зниклих безвісти та полонених військовослужбовців, а спрощення процедур отримання цих пільг сприяє більш ефективному та оперативному наданню необхідної допомоги родинам, які опинилися в складних життєвих обставинах.

Відповідно до Закону України "Про правовий статус осіб, зниклих безвісти за особливих обставин", держава зобов'язана проводити всебічне розслідування обставин зникнення осіб та здійснювати їх розшук. Органи, уповноважені на облік та/або розшук таких осіб, зобов'язані інформувати членів сім'ї про хід та результати розшукових заходів, за винятком інформації, що становить державну таємницю або іншу захищену законом таємницю [29].

Надання особі статусу зниклої безвісти за особливих обставин здійснюється шляхом внесення відповідних відомостей до Єдиного реєстру осіб, зниклих безвісти за особливих обставин. Цей статус надає родинам право на соціальний захист відповідно до законодавства. Зокрема, члени сімей таких осіб мають право на отримання соціальних виплат, пільг та інших видів державної підтримки [75]

Для координації діяльності, пов'язаної з розшуком осіб, зниклих безвісти

за особливих обставин, та забезпечення їх соціального захисту, в Україні діє Уповноважений з питань осіб, зниклих безвісти за особливих обставин. Цей орган забезпечує реалізацію державної політики у сфері дотримання норм міжнародного гуманітарного права, координацію розшуку зниклих осіб та вирішення інших пов'язаних з цим питань [122]

Члени сімей зниклих безвісти та полонених мають право на безоплатну психологічну допомогу. Це передбачено Законом України "Про психіатричну допомогу", який гарантує надання психологічної підтримки особам, які перебувають у кризових ситуаціях. Психологічна допомога надається державними та комунальними закладами охорони здоров'я, а також спеціалізованими центрами соціальних служб. [22]

Міністерство соціальної політики України розробило перелік із 12 першочергових соціальних послуг та програм підтримки для родин, які очікують повернення рідних з полону або чиї близькі вважаються зниклими безвісти. Соціальна послуга чи послуги визначаються індивідуально відповідно до потреб кожної окремої людини чи родини після подачі заяви чи звернення уповноваженої особи звільнена особа чи члени її сім'ї можуть отримати такі послуги: консультування, представництво інтересів, догляд вдома та натуральна допомога, соціальний супровід, соціальна адаптація, соціальна реабілітація, послуга паліативного догляду, транспортні послуги, фізичний супровід осіб з інвалідністю, переклад жестовою мовою, персональний асистент та ін. Ці послуги спрямовані на підтримку родин у складних життєвих обставинах та забезпечення їхніх базових потреб. [98]

Сім'ї зниклих безвісти та полонених мають право на безоплатну правову допомогу. Юристи надають консультації щодо прав, пільг та соціальних гарантій, допомагають у складанні звернень до державних установ, правоохоронних органів та органів військового управління, а також представляють інтереси родин у судових справах. [17]

За зниклими безвісти військовослужбовцями зберігається виплата грошового забезпечення. Непрацездатні члени сім'ї, які були на утриманні

зниклого, та його діти мають право на пенсію у зв'язку з втратою годувальника. [84]

Члени сімей зниклих безвісти та полонених військовослужбовців мають право на низку соціальних пільг, зокрема на безоплатне медичне обслуговування у закладах Міністерства оборони України, позачерговий прийом дітей до дитячих закладів за місцем проживання, забезпечення путівками до санаторно-курортних закладів з оплатою 50% їх вартості. Ці пільги спрямовані на підтримку родин у забезпеченні їхніх соціальних та медичних потреб. [110]

Держава зобов'язана проводити всебічне розслідування обставин зникнення осіб та здійснювати їх розшук. Відповідні органи надають інформацію про хід і результати розшуку членам сім'ї. Крім того, встановлення правового статусу осіб, зниклих безвісти за особливих обставин, надає їхнім родинам право на соціальний захист відповідно до законодавства. [110]

Непрацездатні члени сім'ї, які були на утриманні зниклого безвісти військовослужбовця, а також його діти, мають право на пенсію у зв'язку з втратою годувальника. Розмір пенсії визначається відповідно до законодавства про пенсійне забезпечення та залежить від страхового стажу годувальника та кількості непрацездатних членів сім'ї. У разі загибелі військовослужбовця членам його сім'ї надається одноразова грошова допомога в розмірі 15 мільйонів гривень. Ця сума розподіляється рівними частками між усіма отримувачами, які мають на неї право. [49]

Для отримання зазначених виплат членам сім'ї необхідно:

1. Звернутися до територіального центру комплектування та соціальної підтримки (ТЦК та СП) за місцем проживання або призову військовослужбовця для отримання сповіщення про зникнення безвісти або потрапляння в полон.

2. Подати заяву на ім'я командира військової частини, де проходив службу військовослужбовець, з проханням про виплату грошового

забезпечення. До заяви додаються копії необхідних документів, зокрема:

- паспортів повнолітніх членів сім'ї.
- довідок про реєстрацію місця проживання.
- свідоцтва про шлюб та народження дітей (за наявності).
- реєстраційних номерів облікових карток платників податків. [9]

Після подання заяви та необхідних документів, командир військової частини розглядає їх протягом 15 днів та приймає рішення щодо виплати грошового забезпечення. У разі відмови, заявник має право повторно звернутися після усунення причин відмови або оскаржити рішення в судовому порядку.

Відповідно до чинного законодавства, за військовослужбовцями, які зникли безвісти або потрапили в полон, зберігається виплата грошового забезпечення. Це включає посадовий оклад, оклад за військовим званням, надбавку за вислугу років та інші щомісячні додаткові виплати постійного характеру. Крім того, на період дії воєнного стану передбачена додаткова винагорода в розмірі 100 000 гривень щомісяця. Ці виплати здійснюються з дня зникнення безвісти або потрапляння в полон до дня звільнення або офіційного визнання особи загиблою.

Родини зниклих безвісти та полонених стикаються з інтенсивним емоційним стресом, що вимагає надання кваліфікованої психологічної допомоги. В Україні діють кілька ініціатив, спрямованих на підтримку таких родин. Зокрема, Служба психосоціальної підтримки сімей військовослужбовців надає безкоштовні та конфіденційні консультації, допомагаючи впоратися з емоційними викликами та інформуючи про соціальні питання. [104]

Крім того, Центр психічного здоров'я та реабілітації «Лісова поляна» МОЗ України працює з розладами, пов'язаними з бойовим стресом, та надає консультації для родичів зниклих безвісти, заручників та загиблих. [94]

Сім'ї зниклих безвісти та полонених мають право на безоплатну правову допомогу. Юристи надають консультації щодо прав, пільг та соціальних

гарантій, допомагають у складанні звернень до державних установ, правоохоронних органів та органів військового управління, а також представляють інтереси родин у судових справах. [84]

Для отримання соціальних гарантій родинам необхідно звернутися до територіального центру комплектування та соціальної підтримки (ТЦК та СП) за місцем проживання або призову військовослужбовця для отримання інформації про статус зниклого або полоненого. Після отримання сповіщення від ТЦК та СП про зникнення особи безвісти або потрапляння в полон, необхідно подати заяву до відповідних органів для оформлення соціальних виплат та пільг, додавши необхідні документи, зокрема сповіщення від ТЦК та СП.

Станом на грудень 2024 року, в Україні відсутні офіційні статистичні дані щодо кількості сімей, члени яких зникли безвісти або перебувають у полоні, та які отримали соціальну допомогу з-поміж загальної кількості тих, хто стоїть на обліку. Незважаючи на це, держава передбачає низку соціальних гарантій для таких родин, включаючи збереження грошового забезпечення за військовослужбовцями, які зникли безвісти або потрапили в полон, а також надання пенсій у зв'язку з втратою годувальника для непрацездатних членів сім'ї та дітей. [82]

Для отримання цих виплат членам сімей необхідно звернутися до відповідних органів з заявою та необхідними документами. Процедура оформлення регулюється постановою Кабінету Міністрів України від 30 листопада 2016 року №884. [90]

Варто зазначити, що уряд України вживає заходів для спрощення системи виплат сім'ям полонених, зниклих безвісти та загиблих військовослужбовців, зокрема шляхом надання Міністерству оборони спрощеного доступу до державних реєстрів для оперативного встановлення членів родини, яким належить грошове забезпечення. [9]

Однак, через відсутність конкретних статистичних даних, неможливо надати точну інформацію про кількість сімей, які отримали допомогу станом

на кінець 2024 року.

Висновок до другого розділу

Соціальний захист сімей, чії близькі зникли безвісти або перебувають у полоні, є ключовим пріоритетом в Україні, особливо в умовах тривалого конфлікту. Держава надає таким родинам фінансову допомогу: зберігається грошове забезпечення військовослужбовців, виплачуються пенсії у зв'язку з втратою годувальника, а також одноразові компенсації. Сім'ї мають право на соціальні пільги, зокрема безкоштовне медичне обслуговування, пільгові путівки до санаторіїв та освітні переваги для дітей.

Психологічна підтримка є невід'ємною частиною допомоги, що надається через мережу центрів психічного здоров'я та спеціалізовані програми. Для отримання цих послуг і виплат родинам необхідно звернутися до відповідних державних установ з необхідними документами.

Попри наявність законодавчих гарантій, ефективність соціального захисту часто ускладнюється бюрократичними перешкодами та недостатньою обізнаністю сімей про свої права. Для покращення ситуації потрібні подальші реформи, спрямовані на спрощення процедур і зміцнення взаємодії між державними органами та постраждалими родинами.

РОЗДІЛ 3.

ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ: АНАЛІЗ ПОТРЕБ І ВИКЛИКІВ СІМЕЙ, ЧЛЕНИ ЯКИХ ПРОПАЛИ БЕЗ ВІСТІ АБО ПЕРЕБУВАЮТЬ У ПОЛОНІ ТА ШЛЯХИ ЇХ ВИРІШЕННЯ

3.1. Опис програми методології, аналіз та інтерпретація результатів дослідження

Вибірка дослідження була сформована серед сімей, члени яких пропали без вісті або перебувають в полоні . Зважаючи на важкість переживань складних життєвих обставин, такі сім'ї залучалися на засадах добровільності, анонімності та конфіденційності шляхом звернення через месенджері з пропозицією прийняти участь у дослідженні потреб. Вибірку склали 72 особи.

Для проведення дослідження була розроблена програма.

Мета дослідження - визначити основні потреби, проблеми та виклики, з якими стикаються родини військових і цивільних осіб, які пережили зникнення близьких, а також оцінити ефективність існуючих програм підтримки.

Завдання емпіричного дослідження:

1. Провести опитування серед постраждалих сімей для виявлення їхніх потреб у соціальному захисті та психологічній підтримці.
2. Аналізувати отримані дані для виявлення основних проблем, що впливають на якість життя цих родин.
3. Визначити рівень обізнаності про існуючі програми підтримки та оцінити їх ефективність з точки зору бенефіціарів.

Для досягнення поставленої мети було використано комбінований підхід, що включає кількісні та якісні методи: анкетування, інтерв'ю .

Для проведення анкетування було створено анкету, що містить закриті і відкриті питання, які стосуються біографічної довідки, соціально-

економічного становища сім'ї, потреб у соціальному захисті та психологічній підтримці, обізнаності про доступні програми допомоги. (Див.Додаток А)

Для проведення інтерв'ю був розроблений перелік питань (Див.Додаток Б).

Проведено інтерв'ю з 10 родинами, які пережили зникнення близьких, для збору детальної інформації про їх досвід, потреби та оцінку доступних послуг.

У рамках емпіричного дослідження було опитано 72 особи, які є членами сімей військових і цивільних осіб, що зникли безвісти або перебувають у полоні. Це дослідження дозволило зібрати важливу інформацію про потреби, виклики та умови життя цих родин.

Згідно з отриманими даними, 15,28% респондентів були у віці до 18 років (11 осіб), 29,17% — у віці 18-30 років (21 особа), 34,72% — у віці 31-50 років (25 осіб) і 20,83% — старше 50 років (15 осіб).

Згідно з отриманими даними, 15,28% респондентів були у віці до 18 років (11 осіб), 29,17% — у віці 18-30 років (21 особа), 34,72% — у віці 31-50 років (25 осіб) і 20,83% — старше 50 років (15 осіб). Це свідчить про те, що опитування охоплює широкий діапазон вікових груп, що може впливати на різні аспекти їхніх потреб.

Щодо сімейного складу, 60% респондентів вказали, що у їхній родині троє або більше осіб (43 особи), 25% — двоє осіб (18 осіб), і 15% — лише одна особа (11 осіб). Це показує, що більшість опитаних є частиною більших родин, що може підвищити їх вразливість у складних життєвих обставинах.

Серед респондентів 50% зазначили, що вони є годувальниками, 30% — членами родини, які не працюють, а 20% — неповнолітніми. Це підкреслює, що значна частина опитаних несе відповідальність за фінансове забезпечення своїх сімей, що робить їх більш вразливими у разі втрати близького.

Результати віповідей на питання «Ким є близька людина зникла безвісти або перебуває у полоні для вас?» показали, що серед опитаних більшість (50%) вказали, що їх близька людина — це син або дочка. Це означає, що багато

сім'ей переживають втрату молодих людей, що особливо тяжко позначається на їх психологічному стані. Втрата дружини чи чоловіка також є значущою, адже це може впливати на фінансове та емоційне забезпечення сім'ї.

Представимо отриману інформацію графічно

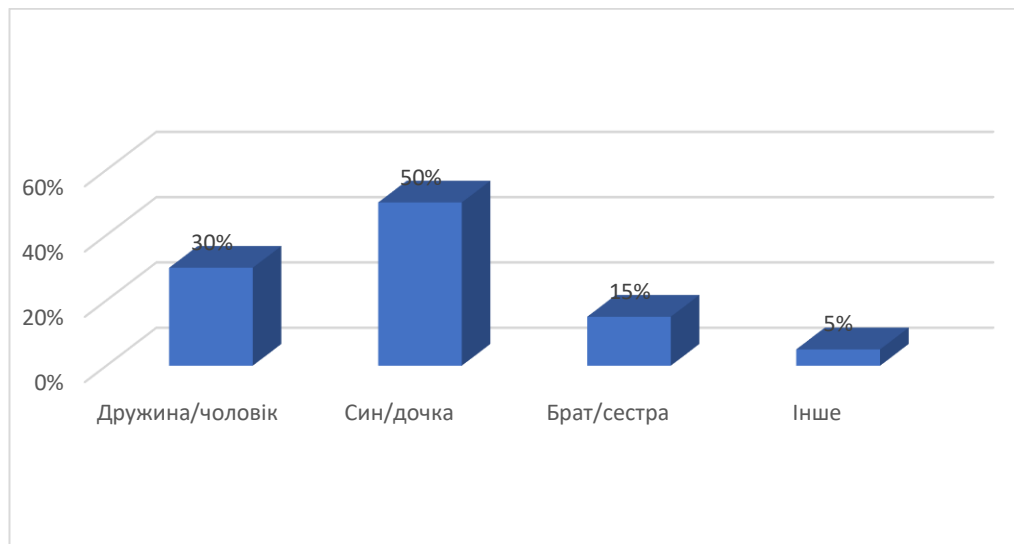

Рис.3.1. Результати відповідей респондентів на питання «Ким є близька людина зникла безвісти або перебуває у полоні для вас?»

Більшість респондентів (60%) повідомили, що їх близька людина відсутня більше одного місяця. Це свідчить про тривалість стресу та невизначеності, з якою стикаються ці сім'ї, оскільки з часом ситуація лише погіршується, а надія на повернення може зменшуватися.

Представимо результати на рис.3.2.

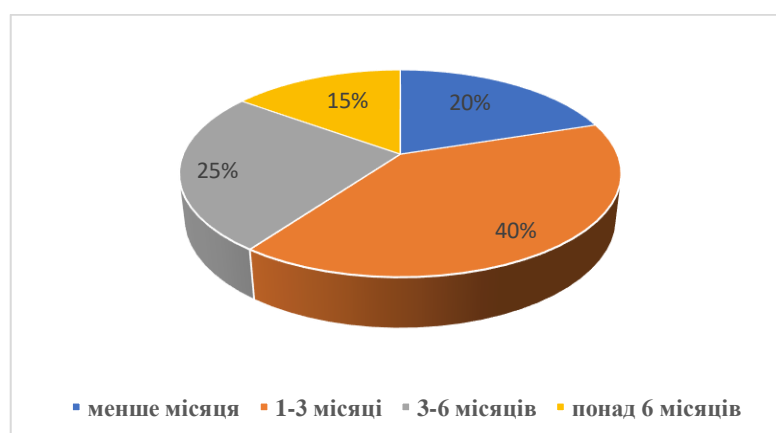

Рис.3.2. Результати відповідей респондентів на питання «Як довго ваша близька людина відсутня?»

Ці результати свідчать про значну тривалість стресу та невизначеності, з якими стикаються родини, оскільки з часом ситуація лише погіршується, а надія на повернення може зменшуватися.

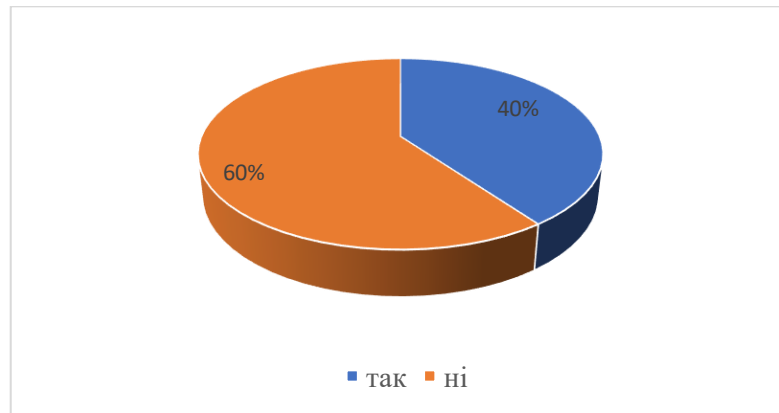

Рис.3.3. Результати відповідей респондентів на питання «Чи отримували ви інформацію про статус зниклої особи?»

На рис.3.3. отримані дані показують, що переважна більшість респондентів (60%) не отримали жодної інформації про статус своїх близьких. Це є серйозним фактором стресу для родин, оскільки невизначеність стосується не тільки емоційного стану, але й може впливати на прийняття рішень у питаннях соціальної та юридичної підтримки.

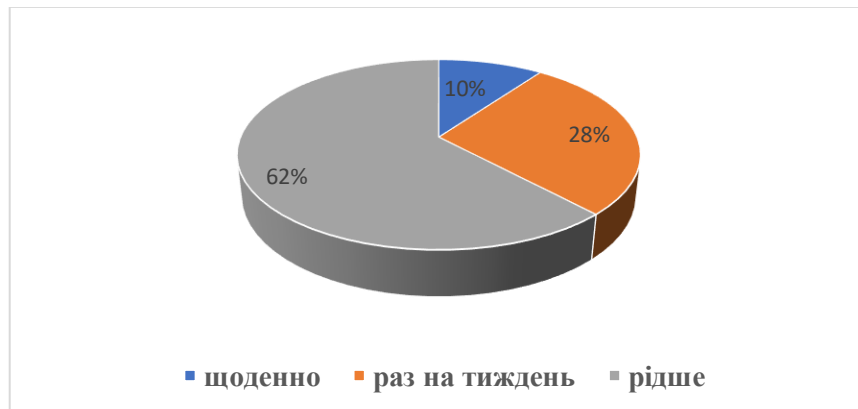

Рис.3.4. Результати відповідей респондентів на питання «Як часто ви отримуєте оновлення про статус зниклої особи?»

З результатів видно, що лише 9,72% респондентів отримують оновлення про статус зниклих близьких щодня. Це свідчить про те, що навіть ті, хто отримує інформацію, не можуть розраховувати на її стабільність або регулярність.

Переважна більшість (28,4%) отримує оновлення раз на тиждень, що є досить довгим періодом в умовах такої емоційної та психологічної невизначеності. Відсутність більш частих оновлень може значно ускладнити процес прийняття рішень родинами, адже вони постійно перебувають в стані невизначеності.

34,83% респондентів вказали, що отримують оновлення рідше, що ще більше підкреслює серйозну проблему з доступністю та регулярністю інформації для родин зниклих осіб. Це може призводити до постійного стресу, тривоги та почуття безвиході серед членів сімей.

Найбільш тривожним є факт, що більшість, а саме 90% респондентів, отримують оновлення рідше або раз на тиждень. Тільки 9,72% мають змогу отримувати інформацію регулярно. Це підкреслює значний дефіцит у постійній комунікації з родинами, що ще більше загострює емоційне навантаження і робить родини вразливими в плані відсутності актуальних відомостей про долю їхніх близьких.

Таким чином, регулярність отримання оновлень є важливим фактором для зменшення стресу серед родин, і необхідно вжити заходів для покращення цієї ситуації, забезпечивши родини більш стабільною та частою комунікацією.

Результати опитування демонструють, що ситуація з зникненням близьких є критичною проблемою для більшості респондентів. Високий рівень невизначеності, тривалий термін відсутності близьких, відсутність інформації про їх статус, а також тривога та стрес, з якими стикаються ці родини, свідчать про необхідність термінового надання підтримки. Це включає не лише соціальну і фінансову допомогу, а й психоемоційну підтримку, що є важливою для відновлення їхнього психологічного стану. Наступні етапи дослідження повинні бути спрямовані на розробку конкретних рекомендацій щодо подолання виявлених викликів.

У рамках емпіричного дослідження також було проаналізовано питання, пов'язані з соціальним захистом, для оцінки потреб постраждалих сімей військових і цивільних осіб. Опитування включало кілька ключових запитань,

що стосувалися отримання фінансової допомоги, доступу до медичних послуг, юридичної підтримки та інших видів соціального захисту. Розглянемо результати по кожному з цих питань.

Щодо відповідей на питання «Чи отримували ви фінансову допомогу від держави або інших організацій?» ми отримали дані, що лише 44% респондентів отримали фінансову допомогу, що вказує на недостатній рівень соціальної підтримки для більшості сімей, які пережили втрати. Це свідчить про необхідність покращення системи соціального захисту, оскільки 56% респондентів залишаються без належної підтримки в умовах фінансових труднощів.

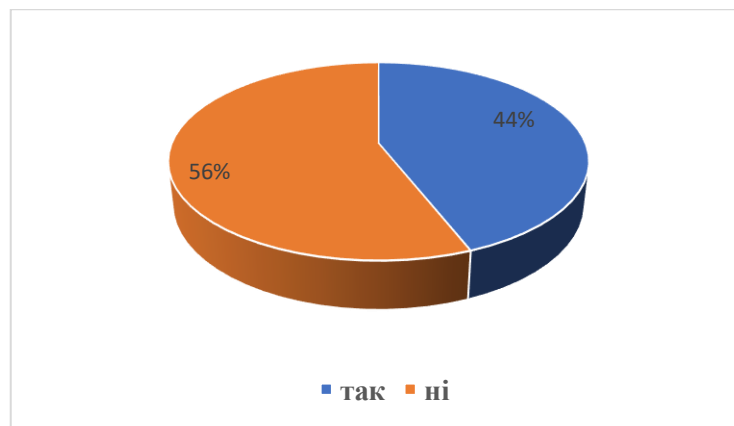
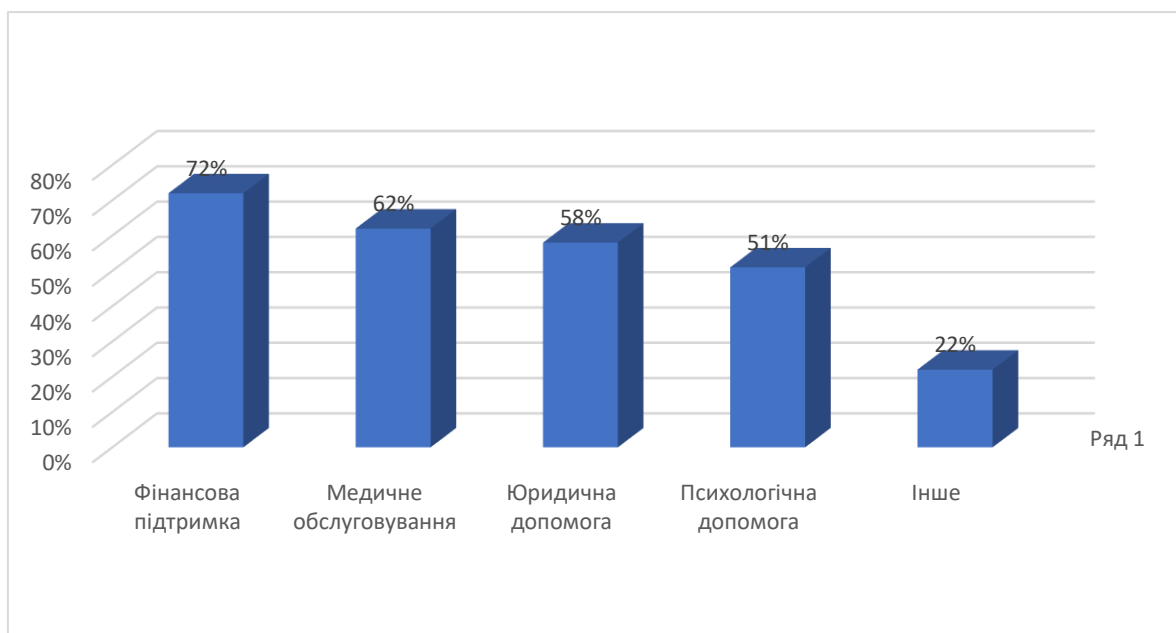

Рис.3.5. Результати відповідей респондентів на питання «Як часто ви отримуєте оновлення про статус зниклої особи?»

Серед тих, хто отримав допомогу, найбільшою мірою (51%) респонденти зазначили грошові виплати, що є критично важливим для забезпечення базових потреб. Однак, лише 10% отримали медичні послуги, що вказує на брак доступу до медичної допомоги для постраждалих родин, продуктивні набори отримали 29%. Це підкреслює важливість розширення програм, що пропонують комплексну допомогу, включаючи медичне обслуговування.

Для визначення якої ще допомоги потребують опитувані було запропоновано питання з множинним вибором

3.6 Розподіл відповідей респондентів на питання «Які ще види допомоги вам необхідні?»

Більшість респондентів вказали на потребу у фінансовій підтримці (72%) і медичному обслуговуванні (62%). Психологічна підтримка також була важливою потребою для 51% опитаних, що свідчить про високий рівень стресу та емоційного вигорання. Це підкреслює необхідність комплексного підходу до соціального захисту, що враховує різні аспекти підтримки.

Аналізуючи відповіді на питання «Які ще види допомоги вам необхідні?» можна зробити кілька висновків, що відображають найбільші потреби родин, які переживають зникнення близьких осіб.

Більшість родин (72%) потребують фінансової підтримки. Високий рівень цього запиту підтверджує, що втрата годувальника або основного джерела доходу через зникнення близької людини призводить до серйозних матеріальних труднощів. Фінансова підтримка є першочерговою потребою для забезпечення базових життєвих потреб, таких як їжа, житло та медичне обслуговування.

Майже дві третини респондентів (62%) відзначили необхідність у медичному обслуговуванні. Це вказує на те, що стрес та інші психосоматичні наслідки через втрату близької людини можуть серйозно впливати на фізичне здоров'я родичів. Також це може свідчити про важливість надання доступу до

медичних послуг, зокрема для людей, які переживають емоційне вигорання або проблеми зі здоров'ям, спричинені стресом.

58% респондентів відзначили потребу в юридичній допомозі є важливою, оскільки родини зниклих осіб часто стикаються з бюрократичними та юридичними труднощами при оформленні документів, отриманні компенсацій чи вирішенні правових питань. Це включає допомогу в процесах, пов'язаних із визнанням статусу зниклого безвісти, оформленням спадщини та правами на соціальну допомогу.

Психологічна підтримка є важливою для більш ніж половини респондентів (51%), що свідчить про значний емоційний тягар, з яким стикаються родини. Стрес, тривога та депресія через невизначеність щодо долі близьких людей потребують професійної допомоги. Це також вказує на важливість розвитку програм психологічної допомоги, зокрема для сімей, що переживають втрату.

Порівняно з іншими категоріями, запит на інші види допомоги є менш вираженим (22%). Проте це також включає важливі сфери, такі як соціальні послуги та освіта, що можуть бути необхідні для забезпечення родин, зокрема для дітей, які пережили втрату, або для людей, що намагаються адаптуватися до нових життєвих умов.

Загалом, результати показують, що найбільшими потребами є фінансова підтримка та медичне обслуговування, що відображає негайні життєві потреби родин. Психологічна підтримка та юридична допомога також мають високу важливість, що підкреслює комплексний характер проблем, з якими стикаються ці сім'ї.

Результати відповідей на питання «Які рекомендації у вас є для покращення соціального захисту?» показали, що у відповідях респонденти підкреслювали необхідність покращення комунікації про доступні програми, розширення фінансової підтримки та медичних послуг, а також забезпечення психологічної та юридичної допомоги. Це свідчить про значні прогалини у системі соціального захисту, які потребують термінового вирішення.

Результати дослідження показали, що постраждалі родини мають численні потреби в соціальному захисті, зокрема в фінансовій, медичній та психологічній підтримці. Наявність серйозних проблем з доступом до медичних послуг та недостатня юридична допомога підкреслюють потребу в комплексному підході до соціального захисту. Ці результати служать основою для подальшої розробки рекомендацій та програм підтримки, що відповідатимуть реальним викликам, з якими стикаються постраждалі родини.

Результати отриманого досвіду щодо отримання певних видів допомог раніше представимо у таблиці 3.1.

Таблиця 3.1.

Отримані види допомоги

Питання	Так (%)	Так (респонденти)	Ні (%)	Ні (респонденти)
Чи є у вас проблеми з доступом до медичних послуг?	58%	42	42%	30
Чи отримували ви юридичну допомогу?	32%	23	68%	49
Чи відчуваєте ви потребу в психологічній підтримці?	74%	53	26%	19

Аналізуючи дані таблиці щодо отриманих видів допомоги, можна зробити наступні висновки:

58% (42 респонденти) зазначили, що мають проблеми з доступом до медичних послуг, що є значним показником, оскільки більше половини респондентів стикаються з труднощами у забезпеченні базових медичних потреб.

42% (30 респондентів) заявили, що не мають проблем із доступом до медичних послуг. Це свідчить про те, що значна частина родин все ж має змогу скористатися медичною допомогою, але проблема залишається актуальною для багатьох.

32% (23 респонденти) отримали юридичну допомогу, що є низьким показником, що вказує на те, що більшість родин не отримала належної юридичної підтримки. Це може вказувати на необхідність покращення

доступу до юридичних послуг, зокрема у питаннях, що стосуються зниклих безвісти осіб, оформлення прав та компенсацій.

68% (49 респондентів) не отримали юридичної допомоги, що є високим відсотком, і підтверджує необхідність запровадження більш доступних та ефективних механізмів юридичної підтримки для родин.

74% (53 респонденти) вказали, що відчують потребу в психологічній підтримці, що підтверджує високий рівень емоційного стресу серед родин, які переживають зникнення близьких. Це вказує на необхідність створення додаткових програм психологічної допомоги для цих сімей.

26% (19 респондентів) не вважають необхідною психологічну підтримку, що може свідчити про те, що не всі родини відчують гостру потребу в психологічній допомозі або мають інші ресурси для подолання стресу.

Більшість респондентів потребують психологічної підтримки та мають проблеми з доступом до медичних послуг. Це вказує на необхідність більш активної роботи в цих сферах.

Порівняно з психологічною допомогою, юридична допомога є менш доступною для родин, що створює додаткові труднощі в юридичних питаннях, зокрема з оформленням статусу зниклого безвісти та отриманням компенсацій.

Ці результати підкреслюють важливість комплексного підходу до допомоги родинам, включаючи надання фінансової, медичної, юридичної та психологічної підтримки.

Рис.3.7. Відповіді на питання «Яку саме психологічну підтримку Ви

хотіли б отримати?»

Аналізуючи результати на питання «Яку саме психологічну підтримку ви хотіли б отримати?» можна зробити наступні висновки. Більшість респондентів (38,89%) вказали на індивідуальні консультації як бажану форму психологічної підтримки. Це свідчить про високий попит на персоналізований підхід, де люди можуть відкрито обговорювати свої переживання, зосереджуючись на своїх особистих потребах і проблемах. Такий формат допомоги є важливим для тих, хто шукає індивідуальний підхід і конфіденційність у процесі психологічного відновлення.

Другим найбільш популярним варіантом є групові терапії (31,94% (23 респонденти)), які хоч і трохи поступаються індивідуальним консультаціям, але також користуються значним попитом серед респондентів. Це вказує на бажання родин зниклих осіб отримати підтримку в колективі, де вони можуть поділитися своїми переживаннями з іншими, хто переживає схожі труднощі. Групова підтримка може бути корисною для формування почуття спільноти і взаємопідтримки.

Онлайн-підтримка обрана була 23,61% (17 респондентами), вказує на популярність дистанційних форматів допомоги, що дозволяють отримувати підтримку, не виходячи з дому. Це особливо актуально для людей, які можуть жити в віддалених або небезпечних регіонах, де немає доступу до традиційних психотерапевтичних послуг. Онлайн-формати забезпечують зручність і доступність, особливо у часи, коли мобільність і безпека можуть бути обмеженими.

8,33% респондентів висловили бажання отримати іншу форму підтримки, включаючи спеціалізовані програми, які не були чітко визначені у варіантах відповіді. Це може свідчити про потребу в більш індивідуалізованих або специфічних підходах до психологічної допомоги, таких як арт-терапія, підтримка через діяльність чи інші альтернативні методи.

Індивідуальні консультації є найбільш бажаним видом психологічної підтримки для респондентів, що підкреслює значення персоналізованого

підходу в роботі з родинами, які пережили втрату. Групові терапії є також популярним варіантом, що свідчить про потребу в колективній підтримці та взаємодії між людьми, які переживають подібні труднощі. Попит на онлайн-підтримку говорить про важливість доступності допомоги для родин у віддалених або кризових умовах, а також про необхідність адаптації до сучасних технологій. Інші запити можуть вказувати на необхідність розширення спектру психотерапевтичних послуг та гнучкості в їх наданні.

Ці результати свідчать про потребу в різноманітних форматах психологічної підтримки, які можуть бути адаптовані до різних умов життя та потреб родин, що переживають важкі моменти.

На питання «Як часто ви відчуваєте стрес, тривогу або депресію?» відповіді розподілились наступним чином (див рис.3.8.)

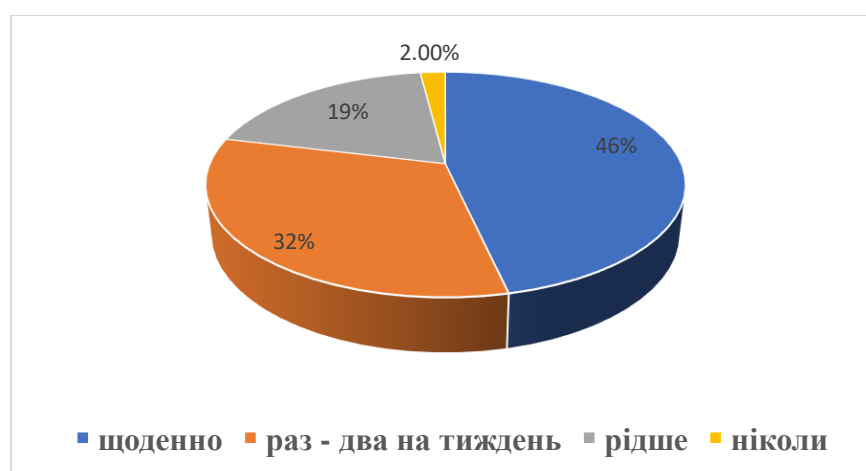

Рис.3.4. Результати відповідей респондентів на питання «Як часто ви відчуваєте стрес, тривогу або депресію?»

46% респондентів відчувають стрес, тривогу або депресію щоденно. Це є високим показником, що свідчить про значний рівень емоційного навантаження серед опитаних. Тривога та стрес є одними з основних психологічних наслідків, які переживають родини зниклих осіб, і ця статистика підкреслює потребу в інтенсивній психологічній підтримці для цієї категорії.

32% респондентів відчувають стрес, тривогу або депресію раз чи два на тиждень. Це також високий показник, що вказує на стабільний, але менш

інтенсивний рівень емоційного стресу серед значної частини родин. Постійна невизначеність може спричиняти періодичні сплески тривоги або депресії.

19% респондентів відчують стрес, тривогу або депресію рідше. Це свідчить про те, що хоча емоційне навантаження значне для більшості, деякі родини мають змогу краще адаптуватися до ситуації. Це може вказувати на різні рівні психологічної стійкості серед родин, що переживають зникнення близьких.

2% респондентів не відчують стресу, тривоги чи депресії. Це найменша група, і хоча її частка невелика, вона все одно вказує на те, що є родини, які можуть впоратися з ситуацією краще, ніж інші. Можливо, ці респонденти мають додаткові ресурси чи підтримку, які допомагають їм зберігати емоційну рівновагу.

Загальний рівень стресу та тривоги серед респондентів є високим, що підкреслює важливість розробки програм психологічної підтримки, орієнтованих на зменшення емоційного навантаження родин, які переживають зникнення близьких осіб.

На відкрите питання «Що, на вашу думку, могло б допомогти вам впоратися з емоційним навантаженням?» респонденти зазначали різноманітні фактори, які могли б допомогти їм впоратися з емоційним навантаженням. Багато учасників вказали на потребу в психологічній підтримці, можливості для відкритої розмови про свої переживання, групи підтримки, а також активності, що сприяють соціалізації, такі як спільні заходи або групові заняття. Ці відгуки свідчать про важливість створення комфортного середовища для обговорення особистих проблем та отримання допомоги.

Результати дослідження показують, що постраждалі родини виявляють значну потребу в психологічній підтримці, оскільки більшість респондентів відчують стрес, тривогу та депресію. Високий відсоток респондентів, які не отримали психологічної допомоги, підкреслює існуючі прогалини у системі підтримки, що потребують термінового вирішення. Запити на індивідуальні та групові консультації вказують на необхідність впровадження ефективних

програм підтримки, які б відповідали потребам цих родин. Важливість створення доступних форм психологічної допомоги не може бути переоцінена, оскільки це може суттєво вплинути на покращення якості життя постраждалих і їхню здатність до адаптації в нових умовах.

Обізнаність про програми підтримки, про яку було питання « Чи знаєте ви про існуючі програми соціального захисту у вашому регіоні?» лише 45% респондентів вказали на свою обізнаність про програми соціального захисту, 55% не знають. Це свідчить про недостатню інформацію, доступну для постраждалих сімей, і вказує на необхідність покращення інформаційних кампаній, спрямованих на підвищення обізнаності про доступні ресурси.

Респонденти, які зазначили, що знають про програми, часто згадували про державні виплати, програми психологічної підтримки, а також про волонтерські ініціативи (у відповідях відкритого питання). Проте більшість відповідей свідчила про обмеженість інформації, оскільки лише 10-15% респондентів могли назвати конкретні програми або організації. Це підкреслює потребу в централізованій інформаційній платформі, яка б надавала доступ до всіх доступних послуг у регіоні.

А на відкрите питання «Якими були Ваші враження від отриманої допомоги?» респонденти, які зверталися за допомогою, зазначали, що у багатьох випадках отримана підтримка була корисною, але деякі висловлювали незадоволення через недостатню інформацію або обмеженість послуг. Відгуки свідчать про те, що деякі програми не враховують специфіку потреб сімей, які пережили втрати. Це вказує на необхідність проведення регулярних оцінок програм підтримки та адаптації їх до змінюваних потреб постраждалих.

Щодо вивчення думки респондентів відповіді на питання «Які рекомендації у вас є для покращення програм підтримки, що надаються постраждалим?» респонденти вказували на кілька ключових рекомендацій, включаючи підвищення доступності інформації про програми підтримки через різні канали (інтернет, соціальні мережі, місцеві ЗМІ), створення цілісної

системи комунікації між державними установами, НУО та постраждалими, що дозволить швидше реагувати на потреби родин, забезпечення комплексної підтримки, що включає фінансову, медичну та психологічну допомогу в рамках єдиного пакету послуг.

Результати дослідження свідчать про недостатню обізнаність постраждалих сімей про існуючі програми соціального захисту. Високий відсоток респондентів, які не знають про доступні ресурси, підкреслює необхідність поліпшення інформаційних кампаній та створення прозорих каналів комунікації. Звернення лише 35% респондентів за допомогою вказує на потребу у підвищенні довіри до програм підтримки та їх адаптації до реальних потреб родин. Загалом, ці результати можуть слугувати основою для розробки рекомендацій щодо покращення соціального захисту та психологічної підтримки постраждалих сімей.

В рамках емпіричного дослідження було зібрано не лише кількісні дані, а й відкриті відповіді респондентів, які надали додаткові коментарі стосовно їхньої ситуації, потреб і побажань щодо покращення програм підтримки. Ці коментарі надають цінну інформацію про емоційний стан постраждалих родин і їхні сподівання на майбутнє.

Багато респондентів підкреслювали важливість психологічної підтримки, відзначаючи, що відчувають сильний емоційний стрес через втрату близьких. Вони закликали до створення більш доступних і різноманітних програм, які б включали як індивідуальні, так і групові консультації. Деякі учасники згадували про необхідність підтримки не лише для себе, а й для дітей, які також потребують допомоги в обробці своїх переживань.

Респонденти вказували на недостатню інформацію про існуючі програми підтримки. Багато хто зазначав, що не знає, куди звертатися за допомогою, або не отримали належної інформації про доступні ресурси. Це підкреслює необхідність поліпшення комунікації з боку державних установ і організацій. Декілька учасників пропонували організувати регулярні інформаційні сесії або семінари для постраждалих, де б можна було отримати

актуальні дані про підтримку.

Чимало коментарів стосувалися потреби у фінансовій підтримці. Респонденти зазначали, що втратили основний дохід і потребують термінової допомоги для забезпечення базових потреб. Деякі учасники пропонували запровадити програми тимчасової фінансової допомоги для родин, що опинилися в складних життєвих обставинах.

Відзначалась потреба у юридичній допомозі, оскільки багато родин не знають своїх прав і можливостей для отримання компенсацій. Коментарі свідчать про брак інформації щодо процедур, які необхідно пройти для отримання статусу зниклого безвісти або полоненого. Респонденти закликали до створення доступних юридичних консультацій, що могли б допомогти розібратися в складних питаннях.

Декілька респондентів висловили бажання створити групи підтримки, де люди з подібними переживаннями могли б зустрічатися та ділитися своїм досвідом. Вони вказували на важливість соціальних зв'язків у важкі часи. Багато хто висловлював потребу в організації заходів, які б допомогли відновити соціальні зв'язки та покращити психоемоційний стан.

Додаткові коментарі респондентів надають глибокий контекст для кількісних даних, зібраних у ході дослідження. Основні теми, що висвітлюються в коментарях, відображають суттєві потреби родин, які постраждали від військових дій, і вказують на численні прогалини в існуючій системі соціального захисту.

Висока потреба у психологічній допомозі свідчить про необхідність створення цілісної програми, яка б забезпечувала доступ до фахівців і груп підтримки. Розвиток таких ініціатив може суттєво полегшити емоційний тягар постраждалих. Коментарі вказують на необхідність покращення інформаційного забезпечення. Розробка кампаній з підвищення обізнаності про доступні програми та ресурси може зменшити кількість людей, які не знають, куди звертатися за допомогою. Чітка потреба у фінансовій та юридичній допомозі демонструє, що сім'ї, які пережили зникнення близьких,

знаходяться в уразливому становищі і потребують системної підтримки з боку держави.

Коментарі респондентів підкреслюють термінову необхідність у впровадженні комплексних програм підтримки, які б враховували психологічні, соціальні та фінансові потреби постраждалих. Це дослідження вказує на важливість створення більш зручних і доступних ресурсів, що забезпечують підтримку, та наголошує на значенні соціальних зв'язків у відновленні після травматичних подій. Усі ці аспекти мають бути враховані при розробці нових стратегій соціального захисту для родин, які пережили втрати внаслідок війни.

У рамках емпіричного дослідження були проведені глибинні інтерв'ю з 10 родинами, які пережили зникнення близьких унаслідок військового конфлікту та надали згоду на інтерв'ю. Ці інтерв'ю дозволили зібрати детальну інформацію про їхній досвід, потреби та оцінку доступних послуг.

Респондентам було запропоновано оцінити їх емоційний стан та психологічні переживання. Усі респонденти вказали на високий рівень стресу, тривоги та депресії. Багато з них згадували про труднощі у повсякденному житті, пов'язані з постійним відчуттям невизначеності. Респонденти відзначали, що відсутність інформації про зниклих близьких негативно вплинула на їхнє психоемоційне благополуччя. Відчуття безвиході та безнадії стало причиною розвитку емоційних розладів.

Щодо потреби у психологічній підтримці, то всі родини підкреслили важливість психологічної допомоги. Багато з них зазначили, що їм бракує доступу до фахівців, а наявні ресурси не відповідають їхнім потребам. Учасники інтерв'ю висловлювали бажання отримати індивідуальні та групові консультації, що дозволило б їм ділитися своїм досвідом з іншими.

Усі родини відчувають фінансові труднощі після зникнення годувальників. Декілька учасників згадували, що не можуть покрити витрати на основні потреби, такі як їжа, житло та медичні послуги. Респонденти висловлювали потребу у фінансовій підтримці від держави та доступі до

соціальних програм, які могли б допомогти їм в цій ситуації.

На питання про обізнаність про доступні послуги всі учасники відзначали, що не знають про існуючі програми підтримки. Багато з них не отримували належної інформації про те, куди звертатися за допомогою. Важливим було бажання отримати чітку інформацію про доступні ресурси, які б могли допомогти у їхній ситуації.

Щодо аналізу відповідей на питання про взаємодію з державними установами та НУО, то можемо зазначити, що учасники інтерв'ю розповідали про свій досвід звернення до державних організацій і НУО. Багато з них відзначали, що отримали недостатню підтримку або стикалися з бюрократичними перешкодами. Декілька респондентів підкреслили, що волонтерські організації надавали більш оперативну допомогу, ніж державні структури.

Результати, отримані під час інтерв'ю, демонструють глибокі соціально-економічні та психологічні проблеми, з якими стикаються родини, що пережили зникнення близьких. Високий рівень стресу та депресії свідчить про необхідність термінового забезпечення доступу до психологічної підтримки. Потреба в фінансовій допомозі та соціальних програмах є критично важливою, оскільки всі родини вказали на складнощі у забезпеченні своїх базових потреб. Відсутність обізнаності про доступні програми свідчить про серйозні прогалини в інформаційному забезпеченні та комунікації з боку держави і недержавних організацій. Взаємодія з державними установами та НУО показує, що волонтерські організації можуть відігравати важливу роль у наданні підтримки, оскільки вони, як правило, швидше реагують на потреби постраждалих. Це підкреслює необхідність співпраці між державними структурами та волонтерськими організаціями для забезпечення комплексного підходу до підтримки постраждалих родин.

Зібрані дані з інтерв'ю з родинами підкреслюють важливість комплексної системи соціальної підтримки, яка б враховувала як психологічні, так і соціально-економічні потреби постраждалих. Необхідність у

психологічній допомозі, фінансовій підтримці та покращеній обізнаності про доступні програми є ключовими моментами, які повинні бути враховані при розробці рекомендацій та стратегій для підтримки сімей, які пережили втрати через війну

3.2. Інноваційні підходи та рекомендації щодо подолання викликів та покращення соціального захисту сімей, члени яких пропали без вісті або перебувають в полоні

На основі результатів проведеного емпіричного дослідження та аналізу наявних даних можна сформулювати низку рекомендацій, спрямованих на покращення системи соціального захисту та психологічної підтримки для сімей військових і цивільних осіб, які пережили зникнення близьких. Ці рекомендації покликані забезпечити комплексний підхід до вирішення проблем, з якими стикаються ці родини, та створити більш ефективну систему підтримки.

Для ефективної підтримки родин, які пережили втрату близьких, необхідно здійснити низку заходів, спрямованих на покращення психологічної підтримки та соціального захисту. Одним із важливих напрямів є збільшення кількості фахівців у сфері психологічної допомоги, а також забезпечення доступу до консультацій для всіх постраждалих осіб. Для цього можна створити програми, які фінансуються державою, що покривають витрати на психологічну підтримку. Це дозволить зробити цю допомогу доступною для всіх, хто її потребує.

У рамках психосоціальної підтримки також важливо організовувати групи підтримки для родин, де вони можуть ділитися своїм досвідом та отримувати емоційну підтримку. Регулярні зустрічі з психологами, які мають досвід роботи з постраждалими від збройних конфліктів, допоможуть створити безпечне середовище для обміну переживаннями та сприятимуть процесу психологічного відновлення. Крім того, варто розвивати онлайн-

платформи для надання психологічної допомоги, що дозволить сім'ям отримувати підтримку, не покидаючи своїх домівок, особливо в тих регіонах, де доступ до традиційних форм допомоги є обмеженим.

Що стосується соціального захисту, то одним із ключових завдань є розширення програм фінансової допомоги для родин, які втратили годувальників. Це може включати як разові виплати, так і регулярні субсидії для покриття основних потреб, таких як їжа, житло та медичні послуги. Крім того, необхідно спростити процедури отримання допомоги, зокрема шляхом розробки чітких інструкцій та алгоритмів для оформлення документів, що дозволить родинам зниклих безвісти швидше отримувати належну підтримку. Важливим є також забезпечення безкоштовних юридичних консультацій, що допоможуть родинам розібратися в їхніх правах та можливостях отримання компенсацій.

Інформаційна підтримка також має важливе значення у вирішенні проблем, з якими стикаються родини. Одним із основних напрямків є проведення інформаційних кампаній, які підвищать обізнаність про існуючі програми соціального захисту та психологічної підтримки. Використання соціальних мереж, веб-сайтів та місцевих медіа дозволить забезпечити доступ до необхідної інформації. Крім того, створення єдиного інформаційного порталу, на якому родини зможуть знайти всю актуальну інформацію про доступні програми, порядок отримання допомоги та контакти організацій, є важливим кроком для полегшення процесу пошуку підтримки.

Таким чином, комплексний підхід до психологічної, соціальної та інформаційної підтримки є необхідним для ефективної допомоги родинам, які пережили втрату близьких, і забезпечення їхнього належного відновлення в умовах складної соціально-політичної ситуації.

Важливим аспектом ефективної підтримки постраждалих родин є покращення співпраці між державними, недержавними та міжнародними організаціями. Розвиток механізмів, що сприятимуть більш тісній взаємодії між цими установами, дозволить забезпечити більш ефективне надання

допомоги та уникнути дублювання зусиль. Така координація дозволить оптимізувати процеси допомоги родинам, знизити навантаження на окремі організації та забезпечити більш скоординоване вирішення проблем.

Одним із можливих рішень є формування міжвідомчих комісій, до складу яких повинні увійти представники державних органів, недержавних організацій та громадських ініціатив. Ці комісії можуть бути створені для обговорення актуальних потреб постраждалих родин, розробки комплексних рішень та визначення пріоритетів у наданні допомоги.

Для ефективної роботи соціальних програм необхідно забезпечити регулярний моніторинг їх результативності. Це дозволить оцінити, наскільки програми відповідають потребам постраждалих родин, а також виявити можливі слабкі місця в їх реалізації. Регулярні оцінки ефективності допоможуть вчасно коригувати програми та покращити їхній вплив на родини.

Важливо також залучати самі родини до процесу оцінки програм. Це надасть їм можливість висловлювати свою думку щодо якості наданих послуг, що дозволить адаптувати програми до реальних потреб користувачів. Зворотний зв'язок від родин є необхідним для того, щоб програми підтримки постійно удосконалювались і ставали більш ефективними в умовах змінних соціальних реалій.

В умовах військового конфлікту та його наслідків для суспільства, включаючи численні зникнення безвісти, важливо впроваджувати інноваційні підходи в соціальній роботі, які зможуть ефективно відповідати на потреби сімей військових і цивільних осіб. Ці підходи мають на меті не лише надання допомоги, але й активне залучення родин у процес підтримки та реабілітації.

Важливим напрямом є створення інтегрованих центрів підтримки, що працюють за принципом "одного вікна", де родини можуть отримати широкий спектр послуг, таких як психологічна допомога, фінансова підтримка та юридичні консультації, в одному місці. Такий підхід значно спростить процедури звернення за допомогою та зменшить стрес, спричинений бюрократичними труднощами.

Індивідуалізація послуг є ще одним важливим аспектом. Це передбачає розробку персоналізованих планів підтримки, які враховують конкретні потреби кожної родини. Соціальні працівники можуть співпрацювати з родинами для створення індивідуальних програм допомоги, що включають не лише психологічну підтримку, а й фінансові ресурси та правову допомогу.

Одним з інноваційних підходів є застосування телемедицини, що передбачає використання онлайн-платформ для надання психологічної підтримки. Це дозволяє родинам отримувати консультації фахівців дистанційно, що особливо важливо в умовах обмеженого доступу до традиційних медичних закладів.

Важливим інструментом є також мобільні додатки, які не лише надають інформацію про доступні програми підтримки, а й включають інструменти для самопомоги, такі як вправи на релаксацію та управління стресом, що можуть допомогти родинам в складних ситуаціях. Крім того, соціальні мережі можуть стати потужним інструментом підтримки, створюючи групи, де родини можуть спілкуватися, ділитися досвідом та отримувати підтримку один від одного. Це зменшує почуття ізоляції та сприяє формуванню соціальних спільнот.

Одним з важливих елементів є крос-секторальне партнерство, що передбачає співпрацю між державними установами, недержавними організаціями, медичними закладами та освітніми установами для створення цілісної системи підтримки. Такий комплексний підхід забезпечує ефективну взаємодію в наданні соціального захисту та психологічної допомоги.

Особливу увагу слід приділяти психосоціальним тренінгам для соціальних працівників, які мають працювати з родинами, що пережили втрату близьких. Ці тренінги повинні включати навчання навичкам активного слухання, емпатії та надання психологічної підтримки, що дозволить підвищити ефективність роботи соціальних працівників. Волонтерські програми є ще одним важливим елементом, що дозволяє залучити волонтерів для надання допомоги постраждалим родинам. Це може включати організацію

освітніх заходів, допомогу в побутових справах або просто емоційну підтримку. Волонтерські ініціативи можуть значно зміцнити соціальні зв'язки в громадах та створити підтримуючу мережу для родин.

Серед основних ініціатив для розвитку соціальної підтримки родин є заохочення їх до участі в місцевих ініціативах, які сприяють соціалізації та відновленню зв'язків між членами громади. Це можуть бути заходи, фестивалі, тренінги та інші активності, що стимулюють спільну діяльність та допомагають родинам знайти підтримку серед однодумців.

Не менш важливою є регулярна оцінка ефективності програм, спрямованих на підтримку родин. Постійний моніторинг дозволяє своєчасно коригувати програми і забезпечувати їх відповідність змінюваним потребам родин. Збір зворотного зв'язку від самих родин є важливою складовою цього процесу, оскільки він дозволяє адаптувати програми, враховуючи їхні реальні потреби. Крім того, для розробки та вдосконалення програм підтримки необхідно використовувати науково обґрунтовані підходи, базуючись на результатах досліджень, опитувань та інтерв'ю з родинами. Такий підхід дозволить створювати програми, які найкраще відповідають реальним потребам постраждалих родин.

В рамках нашого дослідження була створена програма підтримки "Відновлення і підтримка: нові можливості для родин" для родин військових і цивільних осіб, які пережили зникнення близьких

Мета програми - забезпечити комплексну підтримку родин військових і цивільних осіб, які пережили зникнення близьких, шляхом надання психологічної, соціальної та юридичної допомоги, а також створення умов для їхньої соціалізації та інтеграції у суспільство.

3. Основні компоненти програми:

1. Психологічна підтримка

Індивідуальні консультації. Забезпечення доступу до професійних психологів для проведення індивідуальних консультацій. Консультації можуть бути надані як особисто, так і в режимі онлайн.

Групи підтримки. Організація груп підтримки, де родини можуть ділитися своїм досвідом і отримувати емоційну підтримку від однодумців під керівництвом психолога.

2. Соціальна підтримка

Фінансова допомога. Надання тимчасової фінансової допомоги для покриття базових потреб (житло, харчування, медичні витрати) постраждалим родинам.

Соціальні програми. Реалізація програм з надання соціальних послуг, включаючи доступ до медичних послуг та освітніх можливостей для дітей.

3. Юридична підтримка

Консультації з правових питань. Забезпечення безкоштовних юридичних консультацій для родин, що стосуються статусу зниклого безвісти, прав на отримання компенсацій та інших правових аспектів.

Підтримка у оформленні документів. Допомога в оформленні документів для отримання статусу зниклого безвісти, включаючи супровід юристів під час подачі заяв.

4. Інформаційна підтримка

Створення веб-сайту/каналу в месенджері, де родини можуть знайти інформацію про доступні програми підтримки, юридичні консультації, психологічну допомогу та інші ресурси.

Організація інформаційних сесій та семінарів для постраждалих родин, на яких вони зможуть дізнатися про свої права та доступні ресурси.

5. Соціалізація та інтеграція

Проведення заходів, які сприяють соціалізації родин, таких як спільні зустрічі, святкові заходи, тренінги та навчання.

Залучення волонтерів для підтримки родин у повсякденному житті, включаючи допомогу в домашніх справах, організацію заходів.

4. Оцінка ефективності програми

Моніторинг і оцінка. Регулярне проведення опитувань та інтерв'ю з учасниками програми для оцінки її ефективності та виявлення потреб у

коригуванні програм.

Залучення фахівців. Співпраця з соціальними службами та психологами для проведення незалежної оцінки програми та її впливу на учасників.

5. Впровадження програми

Термін реалізації. Програма розрахована на 1-2 роки з можливістю продовження залежно від потреб родин і результатів оцінки.

Фінансування. Залучення державного фінансування, грантів від міжнародних організацій та приватних донорів для забезпечення реалізації програми.

Програма «Відновлення і підтримка: нові можливості для родин» має на меті створити комплексну систему підтримки для родин військових і цивільних осіб, які пережили зникнення близьких. Вона базується на потребах, виявлених у дослідженнях, і пропонує інноваційний підхід до соціальної роботи, спрямований на поліпшення якості життя та забезпечення психоемоційного благополуччя постраждалих родин.

Програма підтримки реалізовувалася на базі ТЧХУ м.Одеса. Програма підтримки родин, які пережили зникнення близьких осіб, включала комплекс заходів, спрямованих на зниження емоційного стресу, покращення психоемоційного стану родин, соціалізацію та відновлення адаптації в умовах нових життєвих реалій. Усі заходи були ретельно продумані з урахуванням потреб родин та мали за мету забезпечення психоемоційної підтримки, а також створення умов для фізичного та соціального відновлення учасників.

Одним із перших кроків програми стало проведення майстер-класів з живопису. 12 липня та 30 серпня 2024 року в Палаці дитячої та юнацької творчості «Біла Акація» було організовано два майстер-класи з живопису. Участь у заходах взяли 21 людина 12 липня та 12 осіб 30 серпня. Ці майстер-класи стали важливим інструментом для емоційного відновлення учасників, адже творчий процес дозволив їм виразити свої переживання через мистецтво. Малювання стало своєрідним способом відволіктись від тривожних думок, зняти емоційне навантаження і створити позитивний емоційний зв'язок з

іншими учасниками групи. Крім того, це була можливість для родин знайти час для себе і зайнятися творчістю, що дало їм шанс на відновлення та розслаблення після пережитих труднощів.

Другим важливим заходом програми став майстер-клас з валяння з вовни, що відбувся 1 серпня. У заході взяли участь 16 осіб. Майстер-клас у техніці мокрого валяння був організований для виготовлення гарячих предметів побуту для кухні. Окрім того, що цей майстер-клас допоміг учасникам створити корисні предмети, він став важливим елементом соціалізації. Учасники мали можливість спілкуватися один з одним, ділитися переживаннями та підтримуватися, що стало важливим фактором у знятті емоційного навантаження. Такий захід сприяв не лише розвитку творчих навичок, але й став важливою підтримкою для родин, які переживають схожі труднощі.

Особливе місце в програмі зайняли культурні заходи, серед яких — відвідування театральних вистав. Вистави допомогли родинам тимчасово відірватися від важких емоцій, отримати дозу культурного відпочинку та насолодитися мистецтвом. 11 серпня родини відвідали виставу «Дванадцять стільців», у якій взяли участь 22 особи. 18 серпня учасники відвідали виставу «Сільва», де взяли участь 15 осіб. Інші вистави, зокрема «Золоте Теля» (25 жовтня та 10 листопада) та «Ніч у Венеції» (1 листопада), також стали важливим елементом культурної реабілітації. Вистави стали для родин не лише способом відволіктися від складних думок, але й можливістю відчувати себе частиною соціуму, знайти нові емоції та підтримку в колективі. Це дозволило родинам пережити миті радості та зануритися у культурну атмосферу, що сприяло покращенню загального психоемоційного стану.

Ще одним корисним заходом стало відвідування кінологічного центру «RexZone» та кінноспортивного клубу «Стетсон». 22 вересня родини відвідали кінноспортивний клуб, а 29 вересня — Центр спортивної кінології. Ці заходи мали на меті не лише знайомство з тваринами, але й дозволили родинам отримати позитивні емоції від спілкування з ними. Спілкування з тваринами

має заспокійливий ефект, знімає стрес і дозволяє переживати емоційне відновлення у дружній та спокійній атмосфері. Така соціальна активність допомогла родинам розслабитися, відчувати позитивні емоції та знайти підтримку серед інших учасників.

Гуманітарна допомога стала ще одним важливим етапом програми, що була надана 3 жовтня. Допомога включала продукти харчування та предмети першої необхідності для 9 родин, які пережили зникнення близьких осіб. Цей захід був не тільки актом матеріальної підтримки, але й моральною підтримкою для родин, які переживають складні фінансові труднощі через втрату годувальника або основного джерела доходу. Отримання гуманітарної допомоги допомогло сім'ям полегшити їхні щоденні потреби та зняти деяке навантаження з їхніх плечей.

Одним із творчих заходів програми став майстер-клас з розпису сумочок, що відбувся 27 жовтня. Участь у ньому взяли 11 осіб. Цей майстер-клас став чудовим способом не лише для вираження своїх емоцій через мистецтво, але й для відчуття себе частиною спільноти, де родини могли взаємодіяти між собою, обмінюватися досвідом та підтримувати один одного. Такі заходи дозволяють зняти емоційне напруження, що є важливим для людей, які переживають втрату.

Важливим етапом підтримки родини буде захід, організований похід у Дельфінарії «НЕМО», що заплановано на 7 грудня. Цей захід спрямовано на покращення емоційного стану через спостереження за дельфінами та іншими морськими тваринами. Такі розважальні заходи мають заспокійливий ефект і допомагають родинам відволіктись від тривожних думок, насолоджуючись чудовими природними явищами та знижуючи стрес.

Під час проведення роботи над дослідженням мною прийнято участь у заході в тренінгу, організованому Службою розшуку Українського Червоного Хреста для регіональних волонтерів, присвячений відновленню родинних зв'язків, що проводився за підтримки Британського Червоного Хреста. Основною метою тренінгу "Відновлення родинних зв'язків в умовах

міжнародного збройного конфлікту" було покращення навичок обробки запитів від родин, які шукають зниклих безвісти або полонених, а також стандартизація роботи в регіонах.

Кожного місяця зростає кількість звернень до Служби розшуку Українського Червоного Хреста. Волонтери та працівники регулярно стикаються з запитом різного рівня складності. Вони підтримують зв'язок з людьми, які втратили близьких, надаючи необхідну інформацію та емоційну підтримку. У зв'язку з цим під час тренінгу було обговорено методи самопомоги та техніки подолання стресу для осіб, що займаються пошуком своїх рідних.

Також до участі в тренінгу приєдналися партнери з Міжнародного руху, а також представники Управління пошукової роботи центрального управління цивільно-військового співробітництва Генерального штабу ЗСУ, які поділилися викликами, з якими стикаються у справі полонених та загиблих, а також інформацією про поточний прогрес у цій сфері.

Родини, які втратили контакт з близькими внаслідок війни в Україні, можуть звернутися до Служби розшуку Українського Червоного Хреста з такими запитом:

- отримання інформаційної підтримки в розшуку зниклих безвісти або полонених;
- надання фінансової та гуманітарної допомоги;
- участь у заходах, спрямованих на емоційну підтримку.

З початку цього року в ТЧХУ було оброблено 238 звернень від жителів Одеської області, за якими відкрито 142 справи на розшук. Крім того, було організовано понад 40 інформаційних та рекреаційних заходів, а також зустрічей з родинами для надання психоемоційної підтримки.

Наприклад, в Одесі відбувся захід, спрямований на підтримку родин, чий близькі зникли безвісти. Очікування та невизначеність можуть призводити до сильного і тривалого стресу, який негативно впливає не лише на психічне здоров'я, але й на фізичний стан. У таких ситуаціях можуть виникати почуття

безнадії, апатії та безсилля, і впоратися з цими емоціями самотійно буває складно. Тому команда Служби розшуку Українського Червоного Хреста не лише надає допомогу в пошуку та з'ясуванні долі зниклих безвісти, але й організовує зустрічі для родин, щоб надати необхідну психосоціальну підтримку.

Нещодавно Служба розшуку Одеської обласної організації Українського Червоного Хреста провела творчий захід «Живопис У-Сін» для родин, які пережили зникнення близьких. Учасники мали можливість спілкуватися, ділитися своїми почуттями та емоціями, а також малювати картини. Цей захід допоміг їм переключити увагу, обговорити свої переживання та відпочити від напруги.

Загалом, програма допомоги родинам зниклих осіб включала різноманітні заходи, які враховували як психологічні, так і соціальні потреби родин. Культурні, творчі та соціальні активності стали важливими елементами в процесі реабілітації та емоційного відновлення, допомагаючи родинам адаптуватися до нових життєвих умов, зменшити рівень стресу та тривоги, а також знайти підтримку у колективі. Всі ці заходи в цілому сприяли покращенню емоційного стану родин, що пережили складні переживання внаслідок зникнення близьких осіб.

Висновок до третього розділу

У третьому розділі було проведено емпіричне дослідження, метою якого стало вивчення потреб, викликів та досвіду сімей військових і цивільних осіб, які пережили зникнення близьких або їх перебування в полоні внаслідок військового конфлікту. Результати дослідження свідчать про наявність значних соціальних, економічних та психологічних труднощів, з якими стикаються ці родини, та вказують на суттєві прогалини в існуючій системі соціального захисту і підтримки.

Зібрані дані виявили високий рівень емоційного напруження серед

респондентів, більшість з яких відчуває постійний стрес, тривогу та депресію. Однак доступ до професійної психологічної допомоги залишається обмеженим, що підкреслює необхідність розширення відповідних програм підтримки. Значна частина опитаних повідомила про відсутність належної фінансової допомоги, що зумовлює погіршення матеріального становища родин і створює додаткові виклики для їх адаптації в умовах невизначеності.

Особливу увагу привертає проблема недостатньої обізнаності про існуючі програми соціального захисту. Відсутність ефективної комунікації між державними установами, недержавними організаціями та постраждалими родинами ускладнює доступ до ресурсів, необхідних для подолання життєвих труднощів. Крім того, респонденти наголошують на важливості юридичної допомоги, яка є недостатньо доступною, зокрема у питаннях оформлення статусу зниклих безвісти, отримання компенсацій та розв'язання інших правових питань.

Результати дослідження свідчать про необхідність комплексного підходу до підтримки постраждалих сімей, який передбачав би інтеграцію психологічної, соціальної, фінансової та юридичної допомоги. Виявлені проблеми та потреби є основою для розробки стратегій і рекомендацій, спрямованих на покращення якості життя цих родин. Водночас, отримані дані окреслюють перспективи подальших наукових досліджень у цій сфері, зокрема в напрямку вивчення ефективності існуючих програм підтримки та створення інноваційних рішень для їх удосконалення.

ВИСНОВКИ

В рамках кваліфікаційної роботи було проведено комплексне дослідження проблематики соціального захисту та психологічної підтримки сімей військових і цивільних осіб, які пережили зникнення близьких унаслідок військового конфлікту в Україні. Дослідження охопило як теоретичні, так і практичні аспекти, що дозволило отримати глибоке розуміння ситуації та виявити ключові проблеми, з якими стикаються ці родини.

На основі огляду літератури та існуючих досліджень було виявлено, що родини, які пережили зникнення близьких, стикаються з багатьма викликами, зокрема, високим рівнем стресу, тривоги та депресії. Важливими аспектами є також недостатній рівень соціального захисту, проблеми з доступом до психологічної допомоги, а також бюрократичні перешкоди у процесі отримання допомоги. Згідно з даними, зібраними з різних джерел, лише невелика частина сімей має доступ до необхідних соціальних та психологічних ресурсів, що свідчить про серйозні прогалини в системі підтримки.

Згідно з теоретичним аналізом, існуючі програми соціального захисту в Україні не завжди відповідають потребам постраждалих родин. Брак інформації про доступні ресурси та невизначеність у законодавстві створюють додаткові труднощі, з якими стикаються ці сім'ї. Це підкреслює необхідність проведення реформ у сфері соціального захисту, а також розробки нових підходів до надання допомоги.

Практичне дослідження, яке включало проведення опитувань та інтерв'ю з родинами, показало, що високий відсоток респондентів відчуває потребу в психологічній підтримці, однак лише невелика частина змогла її отримати. Це свідчить про недостатню кількість фахівців у цій галузі та обмежений доступ до послуг.

Крім того, результати дослідження показали, що 60% родин не отримали жодної фінансової допомоги, що підкреслює серйозні проблеми в системі

соціального захисту. Дослідження виявило, що багато родин не знають про свої права і можливості отримання допомоги, що свідчить про необхідність поліпшення інформаційного забезпечення.

На основі отриманих результатів було розроблено кілька рекомендацій щодо покращення соціального захисту та психологічної підтримки, які включають:

- розширення доступу до психологічних послуг та створення програм груп підтримки;
- спрощення процедур отримання соціальної допомоги та забезпечення юридичних консультацій;
- покращення інформаційного забезпечення через освітні кампанії та створення централізованого порталу з інформацією про доступні ресурси;
- впровадження інноваційних підходів до соціальної роботи, що включають використання цифрових технологій для надання послуг.

Таким чином, результати теоретичного та практичного дослідження підтверджують необхідність термінових змін у системі соціального захисту та психологічної підтримки родин військових і цивільних осіб, які пережили зникнення близьких. Залучення всіх зацікавлених сторін, включаючи державні органи, недержавні організації та самих постраждалих, є критично важливим для розробки ефективних програм підтримки. Реалізація запропонованих рекомендацій може суттєво покращити якість життя цих сімей, допомогти їм впоратися з емоційними травмами та інтегруватися в суспільство після пережитих труднощів.

У межах практичної частини дослідження було проведено опитування та глибинні інтерв'ю з родинами військових і цивільних осіб, які пережили зникнення близьких. У дослідженні взяли участь 72 респонденти, а також 10 родин, для яких було проведено глибинні інтерв'ю. Результати дослідження розкривають ключові аспекти досвіду цих родин, їхні потреби та проблеми, з якими вони стикаються.

Більшість респондентів, а саме 75%, відзначили високий рівень стресу,

тривоги та депресії, що безпосередньо впливає на їхнє повсякденне життя та функціонування. Ці стани спричиняють значні труднощі в повсякденній діяльності, зокрема у виконанні звичних обов'язків. Окрім того, 60% опитаних повідомили про фізичні симптоми, пов'язані зі стресом, такі як головні болі, безсоння та проблеми з травленням, що підтверджує психосоматичний характер їхнього стану.

Більшість респондентів (70%) висловили потребу в психологічній підтримці, однак лише 30% отримали відповідну допомогу. Це свідчить про відсутність належного доступу до психологів. 50% респондентів вказали на бажання отримати індивідуальні консультації, тоді як 40% висловили зацікавленість у групах підтримки, де вони могли б обговорювати свої проблеми та отримувати моральну підтримку.

Фінансова допомога є одним з основних питань для родин зниклих безвісти. Лише 40% респондентів отримали фінансову підтримку від держави чи благодійних організацій, в той час як 60% зазначили, що не отримують належної допомоги, що створює значні труднощі в забезпеченні їхніх базових потреб. Більшість опитаних також зіштовхуються з бюрократичними перепонами при спробах оформити документи для отримання допомоги. 55% респондентів не знали, як правильно оформити заявку, що свідчить про потребу в удосконаленні процедур та наданні чітких інструкцій для родин.

Більшість респондентів (55%) не знали про існуючі програми соціального захисту та психологічної підтримки, що підкреслює необхідність покращення інформаційного забезпечення. Більшість учасників дослідження висловили бажання отримувати більше інформації через вебінари, інформаційні сесії або друковані матеріали. Це свідчить про важливість підвищення рівня обізнаності щодо доступних ресурсів.

При зверненні за допомогою до державних органів, лише 20% респондентів були задоволені отриманою підтримкою, що підкреслює проблему недостатньої ефективності роботи цих установ. Натомість 30% опитаних зазначили, що волонтерські організації забезпечували швидшу та

ефективнішу допомогу. 62% респондентів відзначили труднощі з оформленням документів для отримання статусу зниклого безвісти, що затримує доступ до допомоги.

Під час глибинних інтерв'ю з родинами було виявлено, що більшість з них переживає сильні емоційні труднощі, зокрема почуття безвиході та тривоги через невідомість щодо долі своїх близьких. Вони підкреслили важливість спілкування з іншими родинами, які пережили схожі ситуації, і висловили бажання створити групи підтримки для обміну досвідом та отримання моральної допомоги. Також, родини відчувають дефіцит інформації щодо оформлення документів для отримання допомоги та правових аспектів, що пов'язані з їхнім статусом.

Результати практичного дослідження вказують на те, що родини військових і цивільних осіб, які пережили зникнення близьких, стикаються з численними викликами, включаючи емоційний стрес, брак фінансової підтримки та недостатню обізнаність про доступні програми. Важливим є те, що постраждалі родини потребують не лише матеріальної допомоги, але й психологічної підтримки, яка допоможе їм впоратися з емоційними труднощами.

Виявлені потреби та проблеми служать основою для розробки комплексних програм підтримки, які мають бути адаптовані до реальних потреб родин. Підвищення обізнаності про доступні ресурси та забезпечення ефективної комунікації між усіма учасниками процесу підтримки є критично важливими для поліпшення якості життя постраждалих сімей. Результати дослідження вказують на необхідність термінових змін у системі соціального захисту та психологічної підтримки для забезпечення належної допомоги родинам, які пережили зникнення близьких.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Актуальні питання соціальної роботи : навч. посіб. О.М. Денисюк та ін. ; ред. кол.: О.В. Епель, Т.Л. Лях, І.В. Силантьєва. Ужгород : РІК-У, 2023. 420 с.
2. Алгоритм дій для розшуку зниклого безвісти та отримання витягу з Єдиного реєстру осіб, зниклих безвісти за особливих обставин URL: <https://minjust.gov.ua/files/general/2024/05/23/20240523084347-62.pdf> (Дата звернення 06.06.2024)
3. Алгоритми дій для родин зниклих безвісти URL: https://minre.gov.ua/wp-content/uploads/2023/04/algorytm_dij_dlya_rodyn_znyklyh_bezvisty_04.pdf (Дата звернення 07.11.2023)
4. Аліна Хелашвілі, Олеся Будз, Юлія Кабанець, Ольга Сацук, Дарія Сало. Дослідження досвіду та потреб родин зниклих безвісти військових. Дослідницький звіт.Cedos .2024. 60с.
5. Благодійний фонд «Волонтери Оболоні». URL: <https://volunteers.kyiv.ua/news/418-blahodiynyy-fond-volontery-oboloni-zapustyv-duzhe-vazhlyvyu-proiekt-poshuk-lyudey> (Дата звернення 01.11.2023)
6. Богданов С.В. Організаційно-правові та тактичні основи розшуку безвісно зниклих осіб при кримінальних обставинах : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд.. юрид. наук : 12.00.09. Львів. 2007. 16 с.
7. Бойчук Д.В. Правові та організаційно-тактичні основи розшуку безвісно відсутніх осіб: дис. ...кандидата юрид. наук. Харків, 2006. 350 с.
8. Визнання особи безвісно відсутньою та набуття статусу особи, зниклої безвісти: в чому різниця? URL: <http://surl.li/sboatr> (Дата звернення 09.12.2023)
9. Виплати сім'ям полонених та зниклих безвісти військовослужбовців: що треба знати URL: <https://sud.ua/uk/news/ukraine/307378-vyplaty-semyam-plennykh-i-propavshikh-bez-vesti-voennosluzhaschikh-что-nuzhno-znat?> (Дата

звернення 07.09.2024)

10. Військовий зник безвісти або потрапив у полон: скільки платять рідним
URL: <https://armyinform.com.ua/2024/10/02/vijskovyj-znyk-bezvisty-abo-potravyv-u-polon-skilky-platyat-ridnym/> (Дата звернення 02.11.2024)
11. Волонтерський рух «Адвокати ЗСУ». URL: <https://pravo-ua.com/service/operations-and-maintenance/> (Дата звернення 17.09.2024)
12. Вплив відсутності батька на психологію дитини – наслідки та шляхи подолання. URL: <https://psychologist.com.ua/vpliv-vidsutnosti-batka-na-psixologiyu-ditini-naslidki-ta-shlyaxi-podolannya> (Дата звернення 27.02.2024)
13. Горбачевський В.Я. Особливості досудового розслідування за фактами безвісного зникнення осіб. Юридичний часопис Національної академії внутрішніх справ. 2014. № 2. С. 185-201.
14. Громадська організація «Blue Shield Ukraine» URL: <https://theblueshield.org/category/activity/> (Дата звернення 07.10.2024)
15. Громадська організація «Об'єднання рідних зниклих безвісти «Надія»». URL: <https://nadiyemos.com/> (Дата звернення 23.12.2023)
16. Громадська організація «Пошуковий загін «Ангел». URL: https://www.instagram.com/_po_angel/ (Дата звернення 11.11.2023)
17. Громадська організація «Український центр захисту прав людини». URL: <https://uhrc.org.ua/projects/> (Дата звернення 07.02.2024)
18. Де знайти підтримку рідним зниклих безвісти осіб? Чим можуть бути корисні групи підтримки? URL: <http://hostage.org.ua/novyny/de-znayti-pidtrimku-ridnim-zniklih-bezvisti-osib-chim-mozhut-buti-korisni-grupi-pidtrimki/> (Дата звернення 17.04.2024)
19. Державний стандарт соціального супроводу сімей (осіб), які перебувають у складних життєвих обставинах від 31 березня 2016 року №318. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0621-16#Text> (Дата звернення 27.11.2023)
20. Єдиний реєстр зниклих безвісти за особливих обставин: що потрібно знати для отримання витягу? URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/yedynyi->

[reiestr-znyklykh-bezvisty-za-osoblyvykh-obstavyn-shcho-potribno-znaty-dlia-otrymannia-vytiahu](#) (Дата звернення 07.11.2024)

21. Закон України "Про пенсійне забезпечення" URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1788-12#Text> (Дата звернення 17.12.2023)

22. Закон України "Про психіатричну допомогу" URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1489-14#Text> (Дата звернення 03.11.2024)

23. Закон України «Про правовий статус осіб, зниклих безвісти» URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2505-19#Text> (Дата звернення 18.10.2024)

24. Закон України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей» <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2011-12#Text> (Дата звернення 27.08.2024)

25. Закон України «Про соціальний і правовий захист осіб, стосовно яких встановлено факт позбавлення особистої свободи внаслідок збройної агресії проти України, та членів їхніх сімей» URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2010-20#Text> (Дата звернення 16.11.2024)

26. Зниклі безвісти URL: <https://ombudsman.gov.ua/znikli-bezvisti> (Дата звернення 17.11.2024)

27. Зниклі безвісти в Україні: Контакти та допомога родинам-Листівка URL: <https://blogs.icrc.org/ua/2024/05/203/znikli-bezvisti-ukrayina/> (Дата звернення 18.07.2024)

28. Зниклі безвісти та їхні сім'ї. Консультаційна служба з міжнародного гуманітарного права.МКЧХ. URL: https://blogs.icrc.org/ua/wp-content/uploads/sites/98/2018/09/Missing_families_Ukr-1.pdf (Дата звернення 25.10.2023)

29. Зниклі безвісти. Омбудсман надає перелік контактних телефонів з надання інформації щодо розшуку зниклих безвісти, ДНК-ідентифікації URL: https://ombudsman.gov.ua/news_details/ombudsman-nadaye-perelik-kontaktnih-telefoniv-z-nadannya-informaciyi-shchodo-rozshuku-zniklih-bezvisti-dnk-

ідентифікації (Дата звернення 17.11.2024)

30. Зубов М. В. Наукова розробленість питання розшуку безвісно відсутніх осіб. URL : <https://dspace.univd.edu.ua/server/api/core/bitstreams/a01f003b-efcb-47de-8bac-0b14c770b93b/content> (Дата звернення 09.10.2023)

31. Зубов М. В. Особливості проведення першочергових слідчих (розшукових) та негласних слідчих (розшукових) дій під час розшуку безвісно відсутніх осіб. Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е. О. Дідоренка. 2016. № 2. С. 263–268.

32. Калініченко Я.В. Соціальна підтримка військовослужбовців та їх сімей – це питання, яке завжди на часі. АрміяInform. URL: <https://armyinform.com.ua/2023/04/22/soczialna-pidtrymkavijskovosluzhbovcziv-ta-yihnih-simej-cze-pytannya-yake-zavzhdy-nachasi/> (Дата звернення 19.10.2024)

33. Караванська Д. Сімейна взаємодія та адаптація в умовах соціальної кризи (війни): гендерні відмінності. Modern strategies of global scientific solutions: Collection of abstracts of the V International scientific and practical conference С. 337-341.

34. Козьяков Р. Розслідування безвісного зникнення особи як теоретична та прикладна проблема. Науковий часопис Національної академії прокуратури України. 2014. № 3. С. 84-95.

35. Конвенція про захист прав людини та основоположних свобод. Верховна рада України, 04.11.1950: URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text. (Дата звернення 22.10.2023)

36. Контакти громадських організацій, що надають допомогу сім'ям осіб, які зникли за особливих обставин URL: <https://ppu.gov.ua/press-center/kontakty-hromadskykh-orhanizatsiy-shcho-nadaiut-dopomohu-sim-iam-osib-iaki-znykly-za-osoblyvykh-obstavyn/>(Дата звернення 29.03.2024)

37. Координаційний штаб з питань поводження з військово полоненими URL: <https://koordshtab.gov.ua/> (Дата звернення 18.10.2024)

38. Кравченко, О. Соціальний захист учасників бойових дій. Social Work and

Education.2022. 9. С.197-209.

39. Лавренюк, В. Навчання, професійна адаптація ветеранів та допомога їм на відкриття власної справи. Київ. 128с.

40. Літун О.О. Стан наукової розробленості оперативно-розшукового забезпечення розшуку дітей, які зникли безвісти. Науковий вісник публічного та приватного права. Випуск 2. 2022. С. 192-196.

41. Логвінова, О. Соціальна робота з військовослужбовцями та їхніми сім'ями в умовах тривалого конфлікту на сході України. Соціальна робота та соціальна освіта, 2022. 2. С.61-71.

42. Людина зникла безвісти під час воєнного стану: що робити URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/liudyna-znykla-bezvisty-pid-chas-voiennoho- stanu-shcho-robyty> (Дата звернення 13.06.2024)

43. Мазуренко Л.І. Основні засади державної політики у сфері соціального захисту військовослужбовців: нормативно-правове забезпечення. Актуальні проблеми політики. 2023. Вип. 71. С. 223-231. URL: http://app.nuoua.od.ua/archive/71_2023/31.pdf. (Дата звернення 09.12.2023)

44. Мазурок О. Я. Криміналістичне забезпечення діяльності Національної поліції під час розшуку безвісно відсутніх осіб : автореферат дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09. Київ, 2019. 24 с.

45. Максимів Л. В. Міжнародний розшук та видача осіб, які вчинили кримінальне правопорушення: оперативно-розшукові та процесуальні основи : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09. Львів, 2014. 20 с.

46. «Ми повинні боротись до останнього»: як родичі зниклих безвісти та полонених військових об'єднуються в пошуках URL: <https://gwaramedia.com/my-povynni-borotys-do-ostannoho-iak-rodychi-znyklykh-bezvisty-ta-polonenykh-viyskovykh-ob-iednuiutsia-v-poshukakh/> (Дата звернення 17.05.2024)

47. Між надією та відчаєм — як підтримати родини полонених та зниклих безвісти URL: <https://armyinform.com.ua/2023/07/11/mizh-nadiyeyu-ta->

[vidchayem-yak-pidtrymaty-rodyny-polonenyh-ta-znyklyh-bezvisty/](#) (Дата звернення 08.11.2023)

48. Міжнародний протокол із документування та розслідування сексуального насильства в умовах конфлікту Основні стандарти належної практики щодо документування сексуального насильства як злочину згідно міжнародного права Перше видання: Червень 2014 р. https://www.wicc.net.ua/media/int_protokol.pdf (Дата звернення 18.08.2024)

49. Міністерство оборони України URL: <https://mod.gov.ua/news> (Дата звернення 01.08.2024)

50. Мінреінтеграції: Сім'ї зниклих осіб мають право на соціальний захист URL: <http://surl.li/rknmхu> (Дата звернення 03.11.2023)

51. Наказ “Про затвердження Інструкції з організації забезпечення військовослужбовців Збройних Сил України та членів їх сімей жилими приміщеннями” URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1020-18#n15> (Дата звернення 25.09.2024)

52. Наказ “Про затвердження Порядку проведення службового розслідування у Збройних Силах України” URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1109-08#Text> (Дата звернення 08.11.2024)

53. Наказ «Про затвердження Положення про Єдиний реєстр осіб, зниклих безвісти за особливих обставин» URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0998-22#Text> . (Дата звернення 01.05.2024)

54. Наказ «Про затвердження форм заяв для забезпечення соціального і правового захисту осіб, стосовно яких встановлено факт позбавлення особистої свободи внаслідок збройної агресії проти України, та членів їхніх сімей» URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1576-22#n9> (Дата звернення 09.05.2024)

55. Наказ «Про організацію роботи органів прокуратури з питань підтримки потерпілих і свідків воєнних та інших міжнародних злочинів» URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0103905-23#Text>. (Дата звернення

03.11.2023)

56. Насильницькі зникнення: національна практика в. міжнародні стандарти URL: https://zmina.ua/wp-content/uploads/sites/2/2024/05/znyknennya_web.pdf

(Дата звернення

08.10.2024)

57. Невидимі наслідки війни. Як розпізнати? Як спілкуватись? Як допомогти подолати? Довідник для широкого кола фахівців Київ, 2020. 192 с.

58. Про затвердження Порядку оформлення довідок про перебування осіб у місцях несвободи внаслідок збройної агресії проти України або інтернування в нейтральних державах <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/55-2023-%D0%BF#Text> (Дата звернення 23.10.2023)

59. Немає більш важливої теми, ніж захист і забезпечення прав наших воїнів, котрі боронять суверенітет держави. URL:

<https://armyinform.com.ua/2022/12/16/sogodni-v-ukrayini-nemaye-bilsh-vazhlyvoyi-temy-nizh-zahyst-i-zabezpechennya-prav-nashyh-voyiniv-kotri-boronyat-suverenitet-derzhavy/>. (Дата звернення 18.10.2023)

60. Облік та повернення цивільних, незаконно утримуваних в РФ: які державні органи України за це відповідають. Аналітична записка. Луньова О., ред. Катриченко Т., Сокурєнко Є. Київ, 2024. 16с.

61. Онисія Синюк . Як Україна розшукує зниклих безвісти внаслідок агресії Росії та підтримує членів їхніх сімей. Аналітичний звіт. ред. Луньова О., Белячкова О. Київ, 2024. 32с.

62. Організація підтримки сімей військовослужбовців на базі підрозділу

URL: <https://syta.in.ua/projects/organizacziya-pidtrymky-simej-vijskovosluzhbovcziv-na-bazi-pidrozdilu/> (Дата звернення 01.10.2024)

63. Основи реабілітаційної психології: подолання наслідків кризи. Навчальний посібник. Том 3. Київ, 2018. 236 с.

64. Особливості психології дітей-сиріт – вплив втрати батьківської опіки URL: <https://psychologist.com.ua/osoblivosti-psixologii-ditej-sirit-yak-vplivae-vtrata-batkivskoi-opiki> (Дата звернення 19.07.2024)

65. Особливості роботи з пацієнтами, які пережили полон та тортури, сексуальне насильство пов'язане з конфліктом. Рекомендації для фахівців медичної сфери/ К. Возніцина, Т. Сіренко. Київ, 2023.54с.
66. Оцінка потреб сімей, родичі яких зникли безвісти у зв'язку із конфліктом на сході України URL: https://blogs.icrc.org/ua/wp-content/uploads/sites/98/2018/12/Missing_Infographics_Ukr.pdf (Дата звернення 13.10.2023)
67. Павленко В.С. Захист прав військовослужбовців та їх сімей: міжнародно-правовий аспект. Юридичний науковий електронний журнал. 2020. № 7. С. 131-133.
68. Патронажна служба Азова URL: <https://azovangels.com/en/>(Дата звернення 19.10.2024)
69. Пенсія у зв'язку з втратою годувальника: основні умови призначення URL: <https://www.pfu.gov.ua/ks/269613-pensiya-u-zv-yazku-z-vtratoyu-goduvalnyka-osnovni-umovy-pryznachennya/> (Дата звернення 22.10.2024)
70. Пенсія у зв'язку з втратою годувальника URL: <http://surl.li/yacxpf> (Дата звернення 22.10.2024)
71. Підтримка родин зниклих безвісти: які соцпослуги доступні українцям URL: <https://ogo.ua/articles/view/2024-09-10/144832.html> (Дата звернення 22.10.2024)
72. Плєскач О.Ю. Розшук осіб, зниклих безвісти : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : 12.00.09. Харків. 2019. 20 с.
73. Плєскач, О. Ю., Стащак, М. В. Розшук в Україні осіб, зниклих безвісти: стан наукових розробок . Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е.О. Дідоренка.- 2018.№ 3(83). С.273-281.
74. ПОЛОЖЕННЯ про Комісію з питань встановлення факту позбавлення особи особистої свободи внаслідок збройної агресії проти України URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1281-2022-%D0%BF#n15> (Дата звернення 02.09.2024)
75. Порядок набуття статусу осіб, зниклих безвісти за особливих обставин

URL: <https://legalaid.gov.ua/publikatsiyi/poryadok-nabuttya-statusu-osib-znyklyh-bezvisti-za-osoblyvyh-obstavyn/> (Дата звернення 11.10.2023)

76. ПОРЯДОК призначення та виплати допомоги особам, стосовно яких встановлено факт позбавлення особистої свободи внаслідок збройної агресії проти України, та членам їх сімей URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1281-2022-%D0%BF#n104> (Дата звернення 16.11.2023)

77. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку проведення відновлювальних (постізоляційних, реінтеграційних) заходів, заходів з адаптації, підтримки (супроводу) осіб, стосовно яких встановлено факт позбавлення особистої свободи внаслідок збройної агресії проти України, після їх звільнення» URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/296-2024-%D0%BF#n11>(Дата звернення 18.04.2024)

78. Постанова КМУ «Про організацію надання соціальних послуг» від 01.07.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/587-2020-%D0%BF#Text>(Дата звернення 19.08.2024)

79. Потреби сімей зниклих безвісти. Звіт за результатами дослідження / Д. О. Кобзін, С. В. Щербань; Харківський інститут соціальних досліджень; Харківська правозахисна група. Харків: ТОВ «Видавництво „Права людини“», 2024. 40 с

80. Пошук зниклих безвісти. URL: <https://pro-bono.in.ua/poshuk-zniklyh-bezvisti/> (Дата звернення 21.10.2023)

81. Пошуково-рятувальна волонтерська асоціація SARVA. URL: <https://sarva.org.ua/> (Дата звернення 13.06.2024)

82. Права і гарантії для людей, які зникли безвісти за особливих обставин URL: <https://sss-ua.org/wp-content/uploads/2023/12/Prava-i-harantii-dlia-liudey-iaki-znykly-bezvisty-za-osoblyvykh-obstavyn.pdf> (Дата звернення 11.12.2023)

83. Права сімей короткий посібник для сімей зниклих безвісти осіб 19с.
URL: https://icmp.int/wp-content/uploads/2023/02/ICMP-Family-Guide-Ukraine_Ukrainian.pdf (Дата звернення 12.12.2023)
84. Права та гарантії членам сімей зниклих безвісти й полонених військовослужбовців URL: <https://legalaid.gov.ua/publikatsiyi/prava-ta-garantiyi-chlenam-simej-znyklyh-bezvisty-j-polonenyh-vijskovosluzhbovcziv/>(Дата звернення 11.11.2024)
85. Правнична допомога сім'ям зниклих безвісти URL: <https://nssu.gov.ua/news/pravnychna-dopomoha-simiam-znyklykh-bezvisty/> (Дата звернення 05.10.2024)
86. Правовий статус зниклої безвісти за особливих обставин особи URL: <https://pravo-ua.com/family/pravoviy-status-osoby-znykloyi-bezvisty-za-osoblyvyh-obstavyn/> (Дата звернення 08.08.2024)
87. Правозахисна група «Січ» URL: <https://sich-pravo.org/category/analitika/> (Дата звернення 11.07.2024)
88. Про волонтерську діяльність : Закон України від 19.04.2011 р. № 3236-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3236-17#> (Дата звернення 19.02.2024)
89. Про затвердження Інструкції про організацію у Збройних Силах України соціального і правового захисту військовослужбовців, військовозобов'язаних та резервістів, призваних на навчальні (або перевірочні) та спеціальні збори, та членів їхніх сімей, працівників Збройних Сил України” від 19.01.2016 № 27. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0478-16#Text>(Дата звернення 01.12.2023)
90. Постанова «Про затвердження Порядку виплати грошового забезпечення сім'ям військовослужбовців, захоплених у полон або заручниками, а також інтернованих у нейтральних державах або безвісно відсутніх» від 30 листопада 2016 р. № 884. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/884-2016-%D0%BF#Text>
91. Про грошове забезпечення військовослужбовців, осіб рядового і

начальницького складу та деяких інших осіб від 30 серпня 2017 р. № 704. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/704-2017-%D0%BF#Text> /(Дата звернення 10.03.2024)

92. Про затвердження Порядку надання статусу члена сім'ї загиблого (померлого) Захисника чи Захисниці України" від 23 вересня 2015 р. № 740. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/740-2015-%D0%BF#Text> /(Дата звернення 17.10.2024)

93. Проблема на десятиліття. Чому важко розшукати зниклих безвісти в умовах війни в Україні? URL: https://mipl.org.ua/wp-content/uploads/2024/07/missing-persons_a5_ua_print.pdf /(Дата звернення 10.09.2024)

94. Психологічна допомога військовим та їхнім родинам URL: <https://gluzd.org.ua/articles/psykholohichna-dopomoha-viiskovym-ta-ikhnim-rodynam/> (Дата звернення 17.01.2024)

95. Римський статут Міжнародного кримінального суду URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_588#Text (Дата звернення 17.08.2024)

96. Робота з постраждалими від сексуального насильства в умовах збройного конфлікту: Посібник для фахівців із психологічної допомоги та екстреного реагування в Україні Проєкт Ради Європи «Боротьба з насильством стосовно жінок в Україні» (COVAW) 2021-2022 . Сарета Ашраф (Sareta Ashraph), Мельниченко О., Степанюк О. 8с.

97. Родини безвісти зниклих людей часто не знають, куди звертатися по допомогу — правозахисники URL: <https://mipl.org.ua/rodney-bezvisty-znyklyh-lyudej-chasto-ne-znayut-kudy-zvertatysya-po-dopomogu-ta-yaki-derzhavni-garantiyi-mozhna-maty-pravozahysnyku/> (Дата звернення 17.08.2024)

98. Родини безвісти зниклих та незаконно ув'язнених українців можуть отримати соціальну підтримку, зокрема соціальні послуги URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/rodney-bezvisty-znyklykh-ta-nezakonno-uviaznenykh-ukraintsiv-mozhut-otrymaty-sotsialnu-pidtrymku-zokrema-sotsialni-posluhy> (Дата звернення 18.09.2024)

99. Родини зниклих безвісти: як їх підтримати URL: <https://zn.ua/ukr/war/rodini-zniklikh-bezvisti-jak-jikh-pidtrimati.html> (Дата звернення 11.06.2024)
100. Сайнецький О.П. Зміст та особливості соціального забезпечення військовослужбовців як правового явища. Митна справа. 2013. № 5 (89). С. 204-209.
101. Сахно С.В., Беліменко О.О. Проблеми соціального забезпечення військовослужбовців в Україні. Вісник Приазовського державного технічного університету. Серія: Соціально-гуманітарні науки та публічне адміністрування. 2020. Вип. 5. С. 64-68.
102. Семигіна, Т. Уроки війни, (не) вивчені вітчизняною соціальною роботою. Традиційні та інноваційні підходи до наукових досліджень. 2022. 1. С.47-49.
103. Сидоренко С. Правові засади участі громадських об'єднань у пошуку осіб, зниклих безвісти за особливих обставин. Науковий вісник Ужгородського Національного Університету, 2023. Серія ПРАВО. Випуск 75: частина 1. С.279-283
104. Служба психосоціальної підтримки сімей військовослужбовців URL: <https://pidtrymka.in.ua/> (Дата звернення 17.10.2024)
105. Служба розшуку дітей – департамент громадської організації «МАГНОЛІЯ». URL: <https://missingchildren.org.ua/uk/content/pro-sluzhbu>
106. Сорокач О. В. Ідентифікація трупа невстановленої особи при розслідуванні умисних вбивств : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09. Львів, 2013. 20 с.
107. Соціалізуючі заходи для сотень родин зниклих безвісти та полонених провів український червоний хрест від початку повномасштабної війни в Україні URL: <https://redcross.org.ua/news/2024/11/97198/> (Дата звернення 27.10.2024)
108. Соціальне забезпечення та підтримка військовослужбовців та членів їх сімей URL: <https://social.mil.gov.ua/socialniy-i-pravovyi-zakhyst/socialniy->

[garantiy.html](#) (Дата звернення 12.11.2023)

109. Соціальний супровід військовослужбовців Збройних Сил України та членів їх сімей: практичні аспекти діяльності посадових осіб військових частин, територіальних центрів комплектування та соціальної підтримки: методичний посібник / Герасименко О.В., Горбенко І.М., Дєточка О.Д., Дембіцький В.М., Єфімова В.В., Калініченко Я.В., Камінська А.С., Куц С.В., Лагодзінський В.В., Мороз В.М., Панченко В.М., Рожков Є.О., Умеренкова Н.Ф., Шевчук О.В.. –Київ.: НДЦГПЗСУкраїни, 2023. 130 с.

110. Соціальні гарантії для членів сімей полонених, зниклих безвісти та загиблих військовослужбовців України URL: <http://surl.li/styjka> (Дата звернення 17.01.2024)

111. Соціальні послуги для полонених, цивільних, яких незаконно утримує агресор, звільнених з полону та членів їхніх родин: як можна отримати? Платформа допомоги врятованим. URL: <https://www.help-platform.in.ua/soczialni-poslugy-dlya-polonenyh-cyvilnyh-yakyh-nezakonno-utrymuje-agresor-zvilnenyh-z-polonu-ta-chleniv-yihnih-rodyn-yak-mozhna-otrymaty/> (Дата звернення 10.10.2024)

112. Соціально-педагогічна та психологічна допомога сім'ям з дітьми в період військового конфлікту : навчально-методичний посібник. К. : Агентство "Україна". 2015. 424 с.

113. Соціально-психологічна допомога особам, що пережили полон і тортури URL: <http://ecopsy.com.ua/cpps/PD%20polon%20nasylstvo%20OBSE.pdf> (Дата звернення 19.09.2024)

114. Спицька, К. Правові засади соціального захисту учасників бойових дій в Україні. Юридичний вісник. 2022. 2. С.171-181.

115. Супровід родичів осіб, зниклих безвісти практичний посібник. Міжнародний Комітет Червоного Хреста.2019.178с.

116. Східно-Європейська асоціація арттерапії, Україна. URL: <http://surl.li/xcmrus> (Дата звернення 07.11.2023)

117. Томчук М.І., Яцюк М.В. Психологічний супровід дітей, які зазнали втрату батьків, в умовах рекреації. "Наука і освіта", №9, 2016.С.174-181.
118. Тренінг «Робота з сім'ями безвісти зниклих» для фахівців органів місцевого самоврядування URL: <https://gurt.org.ua/news/trainings/104000/> (Дата звернення 26.10.2024)
119. Турбан В. Реабілітаційна та реінтеграційна робота з військовослужбовцями, учасниками бойових дій в центрах соціальних служб, етичний аспект. Психологія. 2022.11. С.336-34
120. Українська Гельсінська спілка з прав людини URL: <https://www.helsinki.org.ua/> (Дата звернення 17.10.2024)
121. Уповноважений Верховної Ради України з прав людини посилює порядок денний із захисту прав людини в Україні URL: <https://www.undp.org/uk/ukraine/press-releases/upovnovazhenyy-verkhovnoyi-rady-ukrayiny-z-prav-lyudyny-posylyuye-poryadok-dennyu-iz-zakhystu-prav-lyudyny-v-ukrayini> (Дата звернення 27.10.2024)
122. Управління з питань осіб, зниклих безвісти за особливих обставин URL: <https://mvs.gov.ua/uk/struktura/upravlinnia-z-pitan-osib-zniklix-bezvisti-za-osoblivix-obstavin-sekretariat-upovnovazhenogo-zpitan-osib-zniklix-bezvisti-za-osoblivix-obstavin> . (Дата звернення 08.09.2024)
123. Фонд "Партнерство за сильну Україну" URL: <https://pfru.org.ua/ua/> (Дата звернення 24.10.2024)
124. Центр прав людини ZMINA URL: zmina.ua (Дата звернення 27.10.2024)
125. Циганок В.М. Сучасний стан законодавства України про соціальний захист військовослужбовців та членів їх сімей. Електронне наукове видання «Аналітично-порівняльне правознавство». 2023. №7 С.7-38
126. Швець , Т. Організація соціальної роботи з особами, звільненими з полону. Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: «Педагогіка. Соціальна робота»,2024. 2(55), С.144–149.
127. Широбоков Ю.М. Психологічні характеристики різноманітних видів військового полону. Науковий вісник Миколаївського національного

університету імені В.О.Сухомлинського. Психологічні науки. 2017. № 1. С.227–233.

128. Як отримати посвідчення члена сім'ї особи, зниклої безвісти за особливих обставин URL: <https://minre.gov.ua/2023/05/12/yak-otrymaty-posvidchennya-chlena-simy-osoby-znykloyi-bezvisty-za-osoblyvyh-obstavyn/> (Дата звернення 07.11.2024)

129. Як підтримати рідних зниклих безвісти: інтерв'ю з психологинєю URL: <https://susplne.media/558415-ak-pidtrimati-ridnih-zniklih-bezvisti-intervu-z-psihologineu/> (Дата звернення 21.10.2024)

130. Як юристи системи БПД надають правничу допомогу близьким родичам зниклих безвісти URL: <https://legalaid.gov.ua/statti/yak-yurysty-systemy-bpd-nadayut-pravnychu-dopomogu-blyzkym-rodycham-znyklyh-bezvisty/> (Дата звернення 31.10.2024)

131. Які особи вважаються зниклими безвісти за особливих обставин, коли особа набуває такого статусу і хто має право заявити про факт зникнення особи безвісти: роз'яснення від Омбудсмана URL: <http://surl.li/zqfidh> (Дата звернення 09.11.2024)

132. Dr Sarah Wayland & Myfanwy Maple(Professor) (2020) 'An all-consuming cumulonimbus of pain': a scoping review exploring the impact of ambiguous loss when someone is missing and the counselling interventions relevant to the experience, *Bereavement Care*, 39:1, 21-29

133. Kimerling R, Gima K, Smith MW, Street A, Frayne S. The Veterans Health Administration and military sexual trauma. *Am J Public Health* 2007;97:2160–6. <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/17971558/> 13. Sexual assault. Committee Opinion No. 499. American College of Obstetricians and Gynecologists. *Obstet Gynecol* 2011;118: p.396

134. MALCOLM PAYNE. Understanding 'Going Missing': issues for social work and social services *The British Journal of Social Work*, Volume 25, Issue 3, June 1995, Pages 333–348

135. P. Boss. Families of the missing: Psychosocial effects and therapeutic approaches URL: <https://www.cambridge.org/core/journals/international-review-of-the-red-cross/article/abs/families-of-the-missing-psychosocial-effects-and-therapeutic-approaches/B304FA327067917B59ED3D8FEC529553>
136. Ryan, Ginny L., et al. «Hysterectomy risk in premenopausal-aged military veterans: associations with sexual assault and gynecologic symptoms.» *American journal of obstetrics and gynecology* 214.3 (2016): 352-e1